

ੴ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
Ik oāṅkār saṭ nām kartā purakhḥ nirbhāo nirvair akāl mūrati ajūnī saibha'n gur parsād.

ੴ

THE SIKH BULLETIN

www.sikhbulletin.com

editor@sikhbulletin.com

Volume 21 Number 4

Published by: Hardev Singh Shergill, President, Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc.
100 Englehart Drive, Folsom, CA 95630 USA Tel: (916) 933-5808
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

In This Issue / ਤਤਕਰਾ

Editorial.....	1
Shabd Vichar <i>Karminder Singh Phd.....</i>	5
Does Guru Nanak Say the Bani (Word) Was Revealed to Him by God? <i>Prof Devinder Singh Chahal, PhD.....</i>	12
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਸਾਹਿਬ" ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਦੇਵ"? <i>ਡਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ.....</i>	32
Who Are the Sikhs? <i>Hardev Singh Shergill.....</i>	36
ਕੀ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਟੀਚਾ? ਪੀਰੀ ਜਾਂ ਮੀਰੀ <i>ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ.....</i>	39
The Role of The Masands In Sikh History <i>Rishpal Singh Sidhu.....</i>	43
ਮਰੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ <i>ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ.....</i>	50

www.sikhbulletin.com
www.sikhivicharforum.org

Editor in Chief: Hardev Singh Shergill, MA, MED (USA)
Joint Editor: Karminder Singh, PhD (Boston), Kuala Lumpur.
Punjabi Editor: Gyani Jarnail Singh Arshi (Malaysia)
Editors: Moninder Singh (India), Harpreet Kaur (New Zealand)
Technical Lead: Amrinder Singh Sandhu (USA)

Editorial

The Advent of Guru Nanak

Guru Nanak was born on 1 *Baisakh* 1469. The corresponding date on the Gregorian calendar is 15 April, 1469. Historian Karam Singh established - more than one century ago and beyond any doubt - that the date was altered into *Katik di Puranmasi* by a gamut of gullible Sikhs, non-Sikhs, anti-Sikhs and others with other agendas.

Sikhs are stuck with a spiritual leadership that has sold its soul; institutions that are under the control of anti-Sikh forces; clergy that has taken Sikhi back to 1468; intellectuals who are silenced by the burden of their grants; a religion that has been hijacked by the *deras*, *sants*, *babas*, cults and deviant sects; and a general body that is largely lethargic.

We stand crippled against correcting this one single error of celebrating the birth of our Guru on the wrong day.

But the distorted birth date of Guru Nanak is just one instance of a long list of wrongs that have been inflicted on Guru Nanak. His life story, *bani*, teachings, philosophy and messages stand adulterated to the point of being totally diluted of its authenticity, originality and uniqueness: the distinctiveness that Bhai Gurdas depicts in his seminal verse

ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਯਾ ॥

MARIYA SIKKA JAGAT VICH NANAK NIRMAL PANTH CHALEYA.

In the world of spirituality, the *Panth* of Guru Nanak had its trademark in its uniqueness as being un-contaminated (by existing / un-enlightened beliefs).

The source and fuel of the adulteration are some 2,000 odd stories about Guru Nanak that we euphemistically call *Sakhis*, and are repeated by our clergy - *parcharaks*, preachers, *kirtanias*, *dhadees* as well as our writers and historians.

The origin of these *sakhis* are a variety of books called *Janam Sakhis* – the oldest being composed in 1733 by Dya Raam and illustrated with pictures by Alam Chand Raj. This *Janam Sakhi* – also called the B40 *Janam Sakhi*, (after its Accession Number assigned by the India Office Library in London) is thus written 264 years AFTER Guru Nanak's advent.

The most popular *Janam Sakhi* amongst Sikhs is Bhai Bala's *Janam Sakhi* – purportedly written by Guru Nanak's Hindu companion Bala. Bhai Bala is a fictitious character. He did not exist. Guru Nanak's companion was Mardana. How many Sikhs know of this basic untruth – that their entire story of Guru Nanak is written by a non-existent character?

Viewed collectively, these *Janam Sakhis* paint Guru Nanak as a mystic, a miracle performer, a faith healer, a magician, a purveyor of superstitious beliefs, a practitioner of super-natural powers, a recluse, an ascetic, an unproductive child, a neglecting father, demanding blind faith and so much more. Snakes come over to shade him as he slept while his cows ate the fields of others. His father slaps him for wasting 20 rupees of his hard earned money at a time when the rupee was non-existent in India. In the wink of an eye he brings back to life fields eaten by his cows. Elsewhere he drowns in a river and comes back to life three days later. He brings dead people back to life, and stops a mountain of a stone hurled at him with his palm. He flies over the mountains to meet Yogis and Sidhs residing there. He orders his son to hang out clothes to dry in the middle of the night and tells his disciple Bhai Lehna to eat a corpse. This is the Guru Nanak that Sikhs seem to know. The adulterated one, of course.

What could be worse than the Sikh world having tolerated a contamination to Guru Nanak's name even.

Sir Ullama Mohamad Iqbal, PhD (Ludwig, Germany) captures the source of the wrongs that have been inflicted upon Guru Nanak in his Urdu language book *Bang-e-Dara*.

Shama-e Huq Se Jo Munavar Hai Ye Voh Mehfil Na Thee

Barshey Rehmat Hue Lekin Zamee Kabil Na Thee.

Nanak was the lamp of enlightenment, but the audience was *not* one which prized illumination – it was blind. Nanak brought along the rain of mercy that poured from the heavens, but the land was not one which cherished rains – it was utterly barren.

Aaah Budkismat Rahey Awaaze Huq Se Bekhabar

Ghafil Aapney Ful Kee Sheereene Sey Hota Hai Sazar.

Poor wretched people – they never did awaken, remaining oblivious to the call of Reality. Just like a mighty tree whose essence is dead to the awareness of the sweetness of its own fruit.

Dr. Iqbal's lament is an accurate depiction of the Sikh psyche in relation to Guru Nanak. Put plainly: The Sikh psyche is blind to the enlightenment of Guru Nanak and the Sikh heart is barren to the blessings of Guru Nanak.

Put even more plainly, the Sikh heart and mind is incapable of appreciating Guru Nanak. Put even more plainly - the coming of Guru Nanak is a waste to the people of India. Dr. Iqbal captures this waste in the following verse:

Hind Ko Lekin Khyalee Falsafey Pur Naaz Thaa.

But the people of Hindustan were content to hold on, with (false) pride to their hollow and fictional spiritualities.

Powerful words. Equally powerful a slap to the spiritual face of Sikhs of Guru Nanak. Powerful but true. Necessary even.

In the absence of leadership from Sikh Institutions; and in the dearth of courageous intellectuals and thinkers of sufficient standing and adequate numbers towards reversing the onslaught of against the spiritual legacy of Guru Nanak, the burden falls upon the shoulders of the ordinary Sikh to enlighten himself, awaken and take a stand.

The Sikh Bulletin stands on the side of, and with such Sikhs. The essays contained within this issue are aimed towards creating an awareness – amongst its readers - of some of the wrongs that have been inflicted upon Guru Nanak.

Prominent Historian and Thinker Dr Harjinder Singh Dilgeer takes on the issue of the contamination of Guru Nanak's name. His piece ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਸਾਹਿਬ" ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਦੇਵ" is published in Punjabi in this issue. Its English translation *Guru Nanak Sahib or Dev* was carried in the previous issue (Vol 3 / 2019).

The adulteration of Guru Nanak's *bani* messages by translators is exemplified in my *Shabad Vicahar* essay. I have selected a *pauree* of Guru Nanak in Asa Rag; ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥ *Apeeny Bhog Bhog Kay Hoe Bhasmar Bhaur Sidhaya*. It is hoped that readers can see the stark difference between the intended messages and those that are presented to the Sikh world by translators working under the influence of Vedic / Yogic paradigms.

Prof Devinder Singh Chahal, in his *essay Does Guru Nanak Say the Bani (Word) Was Revealed to Him by God* debunks the ridicule inflicted on Guru Nanak regarding the source of his spiritual knowledge and divine enlightenment. There perhaps is no greater derision inflicted on the divinity of Guru Nanak than suggesting that his enlightenment mystically fell onto him while having drowned in a river for three days.

Gurcharan Singh Jeonwala, in his short first-hand piece titled ਮਰੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ illustrates Dr Iqbal's lament of an audience that did not prize enlightenment; whose soul was dead towards the magnificence of Guru Nanak's messages.

We take pride in republishing Hardev Singh Shergill's *Who are the Sikhs* – a Sikhi primer of sorts which first appeared in SB Volume 1/2011.

Two other essays: Moninder Singh's ਕੀ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਟੀਚਾ - ਪੀਰੀ ਜਾਂ ਮੀਰੀ? and Rishpal Singh Sidhu's *The Role of The Masands In Sikh History* provide, respectively, a narrative of authentic Sikhi principles and a chronicle of the *Masands* – a precursor class of the present days *sants* and *babas*.

Readers' views are welcome.

Karminder Singh, PhD (Boston)

Joint Editor.

The Coming of Guru Nanak

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ਪਠਾਯਾ ॥ *Suni Pukar Datar Prabh Guru Nanak Jug Mahe Pthaya*

Mankind's Cry for Humanity is Answered in the Advent of Guru Nanak

ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਾ ਪੀਲਾਯਾ ॥ *Charan Dhoe Rehras Kar Charnamrit Sikha Pilaya*

He Set Out to Proclaim the Path of Godly Spirituality Through Instilling Divine Messages

Rehras – Persian. The Path (of Godly Spirituality). Sikha – from Sikhya - Messages. Chanramrit Pilaya – Lit. initiated into the fold; Instilled.

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦਿਖਾਯਾ ॥ *Parbhram Puran Bhram Kaljug Ander Ek Dikhaya*

Guru Nanak Instilled the One-ness of the Manifest Omnipotent Creator Amongst Mankind

ਚਾਰੈ ਪੈਰ ਧਰੰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਕਰਾਯਾ ॥ *Charey Paer Dharam Dey Char Varan Ek Varan Kraya*

Through the One-ness of the Creator, He Instilled the One-ness of Mankind

Char varan – Lit. 4 castes; mankind. Charey Paer Dharam Dey – Lit. All four phases of religion; One-ness of Spirituality of the One Creator.

ਰਾਣਾ ਰੰਕ ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਰੀਂ ਪਵਣਾ ਜਗ ਵਰਤਾਯਾ ॥ *Rana Runk Brabri Paeri Pavna Jug Vartaya*

Within His Proclamation of Equality Guru Nanak Inculcated Humility Amongst Mankind

Rana Runk Brabri – Lit equality between the ruled and ruling; Equality. Paeri Pavna – Lit. fall at the feet; Humility.

ਉਲਟਾ ਖੇਲ ਪਿਰੰਮ ਦਾ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ ॥ *Ulta Kheyl Pirum Da Paera Upar Sees Nivayea*

His Love for Humanity is Unique in His Exceptional Humility Towards Mankind

Ulta Khel – Lit. uncommon occurrence; Unique. Pirum – love.

ਕਲਿਜੁਗ ਬਾਬੇ ਤਾਰਿਆ ਸੱਤਨਾਮ ਪੜ੍ਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਯਾ ॥ *Kaljug Babey Tariya Satnam Parh Mantar Sunaya*

The Baba Served Mankind Through His Messages of Divine Virtue

(Mantar – Message. Satnam – Virtue of the One who is in Existence, Divine.)

ਕਲਿ ਤਾਰਣ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਯਾ ॥੨੩॥ *Kal Taran Gur Nanak Aiya*

Gur Nanak's Coming Is in the Service of Mankind

Bhai Gurdas Vaar Vaar 1 Pauree 23.

English Translation: Karminder Singh, PhD.

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ *Apeeney Bhog Bhog Kay*

Karminder Singh, PhD

The Gurbani Framework calls for the use of GURBANI to understand, explain, translate and interpret GURBANI. The Framework is a response to a variety of **distorted** translations using *Vedantic, Taksalee, Yogic* and literal methods – all of which rely on use of sources OUTSIDE of Gurbani to interpret Gurbani.

This article interprets the following *pauree* from page 464 of the SGGS ji by applying the Gurbani Framework.

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥

Pauree. Apeeney Bhog Bhog Kay Hoe Bhasmar Bhaur Sidhaya.

ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥

Vadda Hoa Duneedar, Gull Sangal Ghatt Chaleya.

ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥

Agey Karnee Kirat Vacheay Beh Lekha Kar Samjhayea.

ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ॥

Thaon Na Hove Paundayee Hunn Suneyeh Kya Ruaayea.

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ Munn Andhey Janam Gavayea.

One of the primary principles of the Gurbani Framework is that the *Rahao* verse contains the central thesis of a *shabd*. This verse needs to be understood first. The remaining verses of the *shabd* must be interpreted within the CONTEXT of the *Rahao* verse. This is because the rest of the *shabd* or *bani* revolves around the *Rahao* verse. The *Rahao* verse is the gist message while the remaining verses are illustrations, examples, cases in point, supporting arguments, justifications, and rationalizations. Or they are explanations, validations, clarifications and corroborations. In other words, they revolve around the *Rahao* verse which acts as the anchor of the entire narrative of the *shabd* or *bani*.

When it comes to *Paurees*, the FINAL verse of each *Pauree* functions as the *Rahao* verse. As the concluding verse it contains the gist of the entire *Pauree* and sets the context for the remaining verses.

The final verse of the *Pauree* under discussion is:

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ Munn Andhey Janam Gavayea.

The translation that is available interprets this verse as follows: *The blind man has wasted his life away.* (Sant Singh MD page 464).

The following three critical observations pertaining to the translation are in order.

FIRST, the underlined words in the translation DO NOT exist in the Gurbani Verse. There is no mention of “a blind man” in the verse. If one’s life was wasted away on account of one’s blindness, then blind human beings

would have no chance for spirituality. Conversely, those who are not blind are thus not capable of “wasting their lives away.”

SECOND, the word ਮਨਿ Munn is omitted from the available translation.

THIRD, the word ਗਵਾਇਆ is present tense. So the translation “has wasted” is inaccurate. It should be “is wasting”.

The outcome of the above three errors therefore, is a distorted translation as above. By using Gurbani to understand Gurbani one can gather the following two pointers.

FIRSTLY, Gurbani addresses our mind. The way to read this verse is therefore: *Munn Andhey ! Janam Gavayea.*

SECONDLY, the word ਅੰਧੈ (Adhey) in Gurbani does NOT refer to those who are blind; but those who are devoid of enlightenment (within their minds). As in

ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥

Andha Soey Je Andh Kamavey Tis Ridey Sey Lochan Nahi. SSGS 1289

Meaning: Blind are Those Who Acquire Ignorance; Whose MINDS Are Unable to Realize.

Also:

ਅੰਧੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿਨ ਮੁਖਿ ਲੋਇਣ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਧੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੇ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥

Andhey Eh Na Aakhiey Jin Mokh Loen Nahi. Andhey Seyi Nanaka Jey Khasmho Ghuthey Jahe.

SGGS 954

Meaning: Consider Not Blind Those Who Have No Eyes. The Blind, O Nanak, Are Those Who Are Lost On Their Journey of Spirituality.

Taking into mind the Gurbani Framework, then, the meaning of the concluding verse of the *Pauree* in question is:

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥

Munn Andhey Janam Gavayea.

O Un-Enlightened Mind! My Life Is Being Squandered as A Result (Of Your Unenlightened State).

We now know (from the final verse acting as the *Rahao* verse) that the context of this *Pauree* is about Human Life being led astray as a result of a mind that is un-enlightened in Gurbani.

Now let’s look at the first verse, **ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥** Apeeney Bhog Bhog Kay Hoe Bhasmar Bhaur Sidhaya.

Sant Singh MD translates it as: *Enjoying his pleasures, one is reduced to a pile of ashes, and the soul passes away.*

The following three critical observations pertaining to the translation can be made.

FIRST, the underlined words in the translation DO NOT exist in the Gurbani Verse. There is no mention of “soul” or “passing away” meaning death.

SECOND, there is the issue of literal translation of words. ਭਸਮੜਿ Bhasmar is translated literally as “reduced to a pile of ashes.”

THIRD, Sikhi concepts are CHANGED to Vedic / Yogic concepts. This verse and the entire *Pauree* is about LIVING, but the Vedic translation makes it appear as if it is about LIFE AFTER DEATH.

The outcome of the above three errors therefore, is a distorted translation as above. By using Gurbani to understand Gurbani we can get the meanings of the primary words and concepts that are used by Guru Nanak in this verse.

A) ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ Bhog Bhog Kay means living a life engulfed solely in material and worldly matters. As in:

ਮਿਰਤੁ ਨ ਆਵੀ ਚਿਤਿ ਤਿਸੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭੋਗੈ ਭੋਗੁ ॥
Mirt Na Avi Chit Tis Ehnes Bhogey Bhog. SGGS 71.

Meaning: One Lives a Live Engulfed Day and Night in Material; Forgetting Death Even.

B) ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ Hoey Bhasmar (root ਭਸਮ Bhasam) is idiomatic language for “reducing life’s worth to nothing” As in:

ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਜਾਨੈ ਬਲਵੰਤੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ਭਸਮੰਤੁ ॥
Sabh Tay Aap Janey Balwant. Khin Mey Hoey Jaey Bhasmant SGGS 278

Meaning: One Thinks One Is Most Powerful. But (When Compared to The Creator) Such Power Is Worth Nothing Even for One Second.

C) ਭਉਰੁ Bhaur (root ਭਵਰ Bhavr) is metaphorically used to reflect the roaming characteristic of the human mind. *Bhaur* is a butterfly; and in Gurbani it is used to depict the non-focused, un-stilled, fleeting and anguished mind. A mind that moves from one desire to another. As in:

ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ ਦੁਖੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਰਾਮ ॥
Bhavra Ful Bhavanteya Dukh Att Bhari Raam. SGGS 439.

Meaning: The Mind Wanders Like a Butterfly from Flower to Flower; In Spiritual Anguish.

Given the context of the Final verse and using the Gurbani Framework, the meaning of the above verse is as follows.

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥
Apeeney Bhog Bhog Kay Hoe Bhasmar Bhaur Sidhaya.

Living A Life Anchored in Worldly Pursuits Dictated by an Anguished Mind That Wanders from One Pursuit to Another, My Spiritual Journey Is Being Reduced to Nothing.

Now let’s examine the second verse: ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥ Vadda Hoa Duneedar, Gull Sangal Ghatt Chaleya.

Sant Singh MD translates it as: *He may be great, but when he dies, the chain is thrown around his neck, and he is led away.* Prof Sahib Singh translates it as ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ (ਜਦੋਂ) ਮਰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਦੇ) ਗਲ

ਵਿਚ ਸੰਗਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Engulfed in the deeds of worldliness, when the human dies, chains are put around his neck and he is led away.

The following three critical observations pertaining to both the above translations can be made.

FIRST, the underlined words in the translation DO NOT exist in the Gurbani Verse. There is NO mention whatsoever about DEATH here.

SECOND, critical words and concepts such as ਦੁਨੀਦਾਰ Duneedar is omitted from Sant Singh's translation. Duneedar means someone who is LIVING IN THIS WORLD. It is probably omitted because it contradicts the Vedic translations' obsession with life after death.

THIRD, words are wrongly translated. ਹੋਆ Hoa – is translated as “MAY BE”. Whereas its meaning is “is.” The word ਚਲਾਇਆ Chaleya is mistranslated as LED AWAY, perhaps again, to keep the focus on life after death. The notion that chains are put around “the neck” after death make absolutely no sense given that “the neck” is either buried or cremated with the rest of the body during the funeral.

ਚਲਾਇਆ Chaleya is a verb in the present tense meaning; “being conducted or being run.” Both translations above therefore are operating under the shadows of Vedic paradigms of life after death.

The outcome of the above three errors therefore, is a distorted translation as above.

By using Gurbani to understand Gurbani, we get the meanings of the words

A) ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ means the shackles of the human vices. As in

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਪਰਹਰੁ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ॥ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਤਜਿ ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦਾ ॥
 ਕ੍ਰਮ ਕਾ ਸੰਗਲੁ ਤੋੜਿ ਨਿਰਾਲਾ ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥
 Kaam Krodh Parhar Par Ninda. Lab Lobh Taj Hoh Nichinda.
 Bhrum Ka Sangal Torr Nirala Har Antar Har Rus Paiya.

Meaning: Discard Desire, Anger and Slander. Remove (From Your Mind) The Effect of Greed. Break Free from Their Illusory Shackles, And Be That Unique Mind Within Which Godly Realization Resides.

B) ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ means “living one's worldly life in ego of being in control.”

Using the Gurbani Framework and keeping the CONTEXT (Human Life being led astray as a result of a mind that is un-enlightened in Gurbani) the meaning of the second verse is:

ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥
 Vadda Hoa Duneedar, Gull Sangal Ghatt Chaleya.

I have lived my worldly life in the illusion that I am in control; but (in reality) my life is being run as bound in shackles to human vices.

Now, let's examine the third verse: ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥ Agey Karnee Kirat Vacheay Beh Lekha Kar Samjhayea.

Sant Singh MD translates it as: *There, his good and bad deeds are added up; sitting there, his account is read.* Sahib Singh translates it as ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਭਾਵ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਵੇਖੇ ਪਉੜੀ ੨) ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਰੂਪ

ਕਮਾਈ ਹੀ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਓਥੈ (ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਹਿਸਾਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਇਸ ਨੂੰ) ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। In Parlok (meaning in the court of Dharm Raj) only the praise of God done is accepted. There the accounting of (the being's deeds) is properly explained.

The following two critical observations pertaining to both the above translations can be made.

FIRST, both translations attempt to keep the focus on death and life after death – contradicting the true message of the *shabd* (as ascertained from the final concluding verse) which is about human life lived HERE and NOW.

SECOND, there is the issue of wrong translation of words. ਅਗੈ Agey is not a location *where* something happens. Under the Vedic influence, Sahib Singh adds the words “in the court of Dharm Raj” even.

We know that the spiritual focus of Sikhi is the MIND. ਅਗੈ Aagey thus has to be translated in such a context. ਸਮਝਾਇਆ Samjhaiya cannot be translated as “is read” (Sant Singh) or is “properly explained” (Sahib Singh). One can question the logic of “reading out” or “properly explaining” by asking “to whom” given that “reading” and “explaining” are HUMAN functions of the SENSES and the MIND – ALL OF WHICH CEASE TO EXIST UPON DEATH.

The outcome of the above two errors therefore, is a distorted translation as above. By using Gurbani to understand Gurbani we get the meanings of the crucial words and concepts that are used in this verse as follows.

- A) ਅਗੈ Aagey translates as “future, forward, progress or objective) as in

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥ ੩ ॥

Agey Gayea Janeey Vinn Navey Vekaar. SGGS 16.

Meaning: Moving Forward (On The Journey of Spirituality) One Realizes That a Life Without Godly Virtues Is Wasted.

- B) ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ Karnee Keerat. Karanee translates as “actions and deeds that we conduct.” And Keerat as “praiseworthy.” Together it means “praiseworthy deeds.”

- C) ਵਾਚੀਐ Vacheay (root *Vachey*) means “to study, to analyze, to assess.” As in:

ਪੰਡਿਤ ਵਾਚਹਿ ਪੇਥੀਆ ਨਾ ਬੁਝਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

Pandit Vachey Potheya Na Bujhey Vichar. SGGS 56

Meaning: The Pundit Studies and Analyzes the Religious Books, But His Discourse Brings About No Realization.

- D) ਲੇਖਾ Lekha refers to the continuous and cumulative acts or deeds that are positive. These are of course undertaken during one's lifetime. As in

ਸੇ ਕਰ ਭਲੇ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲੇਖਾ ॥

Say Kar Bhaley Jinee Har Jus Lekha. SGGS 103.

Meaning: Benevolent are the hands that accumulate praiseworthy deeds.

- E) ਸਮਝਾਇਆ Samjhaiya means to create an understanding. As in

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭ੍ਰਮੁ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥

Karho Kirpa Bhram Chukayee Mein Sumat Deh Samjhaye. SGGS 346.

Meaning: Bless Me with The Ability to Remove My Doubts, and an Intellect That Will Bring About Understanding.

Using the Gurbani Framework, the meaning of the third verse is:

ਅਗੈ ਕਰਨੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥
Agey Karnee Kirat Vacheay Beh Lekha Kar Samjhayea.

O Mind, Do Understand That Progress On the Journey of Spirituality Is Assessed / Weighed On the Accumulation of Praiseworthy Deeds.

Let's look at the fourth verse: ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ॥ Thaon Na Hove Paundayee Hunn Suneyeh Kya Ruayea.

Sant Singh MD translates it as: *He is whipped, but finds no place of rest, and no one hears his cries of pain.* Sahib Singh translates it as: ਓਥੇ ਮਾਰ ਪੈਂਦੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਢੇਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਕੁਕ-ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। As he is beaten there no support comes his way, at that point none of his cries of agony can be heard.

The following two critical observations pertaining to both the above translations can be made.

FIRST, the underlined words in the translation DO NOT exist in the Gurbani Verse. There is no mention of "whipping" in the verse. The root of ਰੂਆਇਆ Ruaayea is ਰੋਣਾ – weep, but there is no mention of "cries of pain" or "cries of agony" in the verse.

SECOND, there is the issue of wrong translation of words. ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ Thaon Na Hove is wrongly translated as "no place of rest." As said above, the final verse makes clear the *Pauree* is about **Life being led astray as a result of a mind that is un-enlightened in Gurbani.** It is NOT about life after death. Hence the words "no place to rest" distorts the message because it is derived from the Vedantic / Yogic paradigms.

The outcome of the above two errors therefore, is a distorted translation as above. By using Gurbani to understand Gurbani we get the meanings of the words

A) ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ Thaon Na Hovee means "not get any respect or dignity."

B) ਪਉਦੀਈ Paudayee comes from the words ਪੈਦੀ ਜਾਂਦੀ Paindee Jandee. It means "being put into." Here it means "descending" or being put into an increasingly negative position.

C) ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ Hunn Suneya means to "listen instantly, now, without delay"

D) ਰੂਆਇਆ ॥ Ruaayea. The root of ਰੂਆਇਆ Ruaayea is ਰੋਣਾ – weep, cry, and shed tears; but the context of the *pauree* is spiritual. In Gurbani spirituality the word "weep or cry" is used as an expression of deep regret. As in

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣੈ ਬਹੁਤਾ ਰੋਵੈ ॥ ਅੰਦਰਿ ਧੋਖਾ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

Hukm Na Janey Bahuta Rovey. Andur Dhokha Neend Na Sovey. SGG5 85.

Meaning: Not Understanding the Creator's Hukm, One Regrets; His Inner Spirituality Suffers Deceit and He Gets No Peace and Solace.

Using the Gurbani Framework, the meaning of the fourth verse is

ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ ॥

Thaon Na Hove Paundayee Hunn Suneyeh Kya Ruayea.

My spiritual life is descending into disrespect and indignity, listen without delay, will you O mind! and not regret later.

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ Munn Andhey Janam Gavayea.

O un-enlightened mind! my life is being squandered as a result (of your unenlightened state).

Compare this to the Vedic / Yogic / Literal Translation: The blind man has wasted his life away.

POINTS TO NOTE.

The following four points are worth nothing in the interest of getting to authentic Tatt Gurmat based interpretations of Gurbani.

FIRSTLY, that Gurbani is talking about LIFE HERE and NOW. And that translations adopting the Vedic / Yogic – knowingly or unknowingly - end up steering Gurbani into LIFE AFTER DEATH. The primary concerns of the Vedic / yogic systems are indeed connected intrinsically with matters of LIFE AFTER DEATH; whereas Gurbani is primarily focused on LIVING LIFE.

SECOND, that *Vedic*, *Taksalee* and *Yogic* translations DISTORT Gurbani to the extent that they hijack the UNIQUE spiritual messages of Gurbani; slanting them towards REJECTED non-Sikhi belief systems. The ultimate outcome of these mistranslations is the almost complete hijacking of Sikhi. Large majorities of Sikhs today accept these Vedic and Yogic concepts as Sikhi tenets.

THIRD, the hijacking of Gurbani interpretation happens through the following methods which may be deliberate or by error – all of which are illustrated in the defective translations presented of the five verses of the Pauree under discussion above.

- a) Wrong Translation of Words. (ਅੰਧੈ (Andhey being translated as 'blind' instead of un-enlightened)
- b) Changed Concepts (The utility of Guru Nanak's spirituality for the HERE and NOW being presented as one focused on life AFTER death).
- c) Adding (in the translation) what is NOT contained in the Verse being translated. (Adding the words "the soul passes away" to the translation of verse one, adding "when he dies" and "in the court of Dharm Raj" in verse two, and adding "he is whipped" in verse four.)
- d) Changing the original words in the verse to suit the hijacking.
- e) Presenting downright Illogical stuff. (The notion – from verse 2 - that chains are put around "the neck" after death make absolutely no sense given that "the neck" is either buried or cremated with the rest of the body during the funeral. The logic – from verse 3 - of "reading out" or "properly explaining" also makes no sense given that "reading" and "explaining" are HUMAN functions of the SENSES and the MIND – ALL OF WHICH CEASE TO EXIST UPON DEATH.

There is therefore a need to interpret Gurbani as Gurbani; using Gurbani as the only source of reference if we intend to get to the messages that were intended by the authors of Gurbani.

**DOES GURU NANAK SAY THE BANI (WORD) WAS REVEALED TO HIM BY GOD?
An In-depth Study to Discover the Truth***

Prof Devinder Singh Chahal, PhD
Email: sikhism@iuscanada.com

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
Jaisī mai āvai kḥasam kī baṇī t̥aisṛā karī giān ve lālo.

ABSTRACT

Guru Nanak, the founder of Sikhi, is usually described as a mystic who had a mystical experience at the age of 27, 30, or 38 when he came out of the Vein rivulet after being missing for three days. Emerging from the water, he proclaimed, “There is no Hindu; there is no Muslim”. This article attempts to refute this story by quoting the bani of Guru Nanak and on logical and scientific bases. Cunningham reported from a Persian manuscript, Siar ul Mutakharin that “Nanak was carefully educated by Saiyid Hasan and he also studied the most approved writings of Muhammadans and learned all the earthly sciences from Khizar, i.e. the prophet Elias”. This article will emphasize that Guru Nanak was a well-educated and keen observer of the nature, the universe, and human behavior from an early age. He took long voyages to have intellectual discussions with the heads of various religious centers and institutes to promulgate his philosophy.

INTRODUCTION

All over the world, the 550th Birthday of Guru Nanak is being celebrated with full pomp and show during the year of 2019. The Governments of India and of Punjab will be spending hundreds of crores of rupees on this occasion. All the consulates of India in different countries will also be doing so. Similarly, many Sikh institutes and gurdwaras are also spending lots of money. The Union Minister Hardeep Singh Puri says that a 4km corridor will connect Dera Baba Nanak in Gurdaspur district with Gurdwara Kartarpur Sahib in Narowal, Pakistan. It will provide access for Sikh pilgrims to the historic shrine in the neighbouring country. This will be a befitting honor to Guru Nanak on his 550th Birthday and a friendship between two neighbours, India and Pakistan. [1]

The Institute for Understanding Sikhism (IUS) also announced an International Conference to celebrate the 550th Birthday of Guru Nanak on May 11, 2019 in Montreal. The theme of the IUS Conference was: **SIKHI FOUNDED BY GURU NANAK: WHAT HAPPENED AND WHAT SHOULD HAVE BEEN**. Unfortunately, the President of IUS was admitted to hospital for spinal surgery and this conference was cancelled.

There is a big question to be resolved by the Sikh intelligentsia during 2019 – the year of the 550th Birthday of Guru Nanak:

DOES GURU NANAK SAY THE BANI (WORD) WAS REVEALED TO HIM BY GOD?

Sikhi, founded by Guru Nanak, started to be continuously interpolated, misinterpreted and misrepresented under the influence of Vedic and Vedanta philosophies after the decease of Guru Nanak (1539). Recently, Sikhism has been criticized in one way or another by both Sikhs and non-Sikhs under different motives. These criticisms extend across a large portion of the beliefs and practices of Sikhism and even question the authenticity of the origin of the faith. One of the major criticisms is from scholar William Hewat McLeod, who cited the tension between the doctrine of God's transcendence Sikhism and a supposed ability of God to communicate with people. McLeod says Sikh thinkers have been unable to give a convincing account of how God can communicate with people at all if this being is indeed transcendent., this is what makes Sikh teachings different from other schools of thought (i.e., that God is transcendental, formless and infinite but still can communicate to people as if a physical being). [2]

McLeod is right to say that “Sikh thinkers have been unable to give a convincing account of how God can communicate with people at all if this being is indeed transcendental, formless and infinite.” I have not come across any information where this issue has been resolved. I consulted some Sikh physicists and Sikh theologians, but could not get a satisfactory response. The following discussion may give an appropriate response to McLeod’s challenge to the Sikh scholars.

The main problem of the Sikh scholars is that they are heavily under the influence of Vedic and Vedanta philosophies since 1883 when the Aad Guru Granth, called *Faridkot Vala Teeka*, first interpreted by the Nirmalas, was published. [3] The Sikh scholars have not been able to escape this influence even during the 21st century of science. Moreover, Sikh scholars feel that the draconian sword of excommunication is always hanging over their heads if they speak or write against the Sikh establishment. Many such excommunications by the Jathedar of the Akal Takht are on record.

Guru Nanak is usually described as a mystic, who had spiritual experiences at the age of 27, 30, and 38 when he came out of the Vein rivulet after being missing for three days. Emerging from the water, he proclaimed, “There is no Hindu; there is no Muslim”. Chahal et al [4] have refuted such stories in the e-book, *Nanak: The Guru – Founder of Sikhism*. In this book, they emphasize that Guru Nanak was a very keen observer of the nature, the universe, and human behavior and started to formulate his philosophy from an early age. They also recommend that those who want to know about Nanak and his philosophy should look for it in his bani (hymns/verses) incorporated in the Aad Guru Granth Sahib (AGGS). [5]

In the Sikh Bulletin of November-December 2018 following two articles appeared: **IS GURU NANAK’S PARKASH DAY DIFFERENT FROM GURU NANAK’S BIRTH DAY? YES, IT IS.** By Harbans Lal, Ph.D.; D.Litt. (Hons) and Ek Onkaar Kaur Khalsa Michaud and **IS GURU NANAK’S PARKASH DAY DIFFERENT FROM GURU NANAK’S BIRTH DAY? NO, IT ISN’T.** By Karminder Singh, PhD (Boston)

The above claim of Lal and Michaud [6] was refuted in details by quoting pertinent bani from the Aad Guru Granth Sahib (AGGS), *Vaaran* of Bhai Gurdas, and other sources by Karminder Singh [7] in his above article # 2.

Lal and Michaud [6, 8] accept that “...prominent historians such as Gyani M.A. Macauliffe, Hew McLeod, Kahn Singh Nabha, Indu Bhushan Banerji, Khushwant Singh, Kirpal Singh, Ganda Singh, Harbans Singh, H.R. Gupta, Principal Satbir Singh, and others accept April (1469) as the date of the birth of Guru Nanak. Thus, April 2019 will be Guru Nanak’s 550th anniversary. The global Sikh community is preparing in various ways to celebrate this auspicious day. But, they say, “**However, Guru Nanak’s birth day is not the same as his Prakash day.**” They continue to write that “at his birth, Guru Nanak’s destiny to spread Divine Wisdom was not recognized either by his parents or the community around him; with the possible exception of Rai Bullar who was the head administrator of the town where Guru Nanak was born.

Nevertheless, they do admit that “**Only Rai Bullar recognized his wisdom from the time of Birth.**” They continue to say that “the nine Gurus who followed Guru Nanak and the Guru Panth (Sikh community throughout the world) have traditionally celebrated Guru Nanak’s birthday on Vaisakhi in a variety of ways. The celebrations included spiritual services as well as holding of conferences, teaching retreats, and launching of new books or other initiatives.”

They then quote Bhai Gurdas, the Sikh theologian of the highest recognition in Sikh history, describing Guru Nanak Parkash in Var 1, Pauri (stanza) # 27 by the following verses:

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ॥ ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ॥
Satiguru Nanak pragatai miti dhundhu jagi chananu hoa. Jiu kar suraju nikalia tare chhapi andheru paloa.

They interpreted this phrase as follows: *With the emergence of the Eternal Guru Nanak, the mist (metaphor for multiple factions toeing the religiosity by clergies) cleared and the light (true enlightening wisdom) sprinkled all around. As if at the sun rise the stars disappeared and the darkness dispelled.*

However, this *pauri* (stanza) is generally interpreted as follows [9]:

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ॥ ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪਿ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ॥
Satiguru Naanaku Pragataia Mitee Dhundhu Jagi Chaananu Hoaa | Jiu Kari Sooraju Nikaliaa Taaray Chhipay
Andhyru Palooa | ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ੨੭ ਪੰ. ੨

With the emergence of the true Guru Nanak, the mist cleared and the light scattered all around. As if at the sun rise the stars disappeared and the darkness dispelled. Vaaran Bhai Gurdas; Vaar 1, Pauri 27.

Nevertheless, Bhai Gurdas does not specify when it happened. Was it when Guru Nanak was born in April, or when he was enlightened after emerging out of the Vein rivulet during *Pooranmashi* (full moon night) of Kartik, Lunar month after 27 years (discussed in detail later)?

Reference to Parkash Day of Guru Nanak Lal and Michaud [8] continue to describe Parkash Day of Guru Nanak as follows: **“One morning, Guru Nanak disappeared into the river (Vein rivulet) and spent, it is said, three days in meditation.** He re-emerged in a divine trance, reportedly, and as soon as he came out of that trance, **he said he had a vision, a revelation.** The revelation inspired him to teach the world that a Divine Presence permeates the universe. That religions were only man-made and should not be employed to profile and divide people. This reference was about Hindus and Muslim, the two major religions in the area. It was the night of the full moon in **November 1496** (some historians report the year to be 1499) that he emerged from his meditation. **On this day Guru Nanak began to claim in more than one way that the Creator had summoned him and assigned him the mission of sharing this divine message to all humanity.** He claimed to have received the message directly from the ONE in a state of heightened consciousness, and he taught it to people by singing it in inspired hymns. There are many famous verses of his pronouncements including the commencing verse of Sri Guru Granth Sahib, popularly known as Mool Mantar. This hymn begins with a symbol to serve as Sikh insignia. The symbol of Ek Onkaar is popularly translated as the One Reality (Force) that is manifested in all creation.” Harbans Lal and Roshan Attrey again confirm the revelation to Guru Nanak by God in their new book. [10]

Change of Guru Nanak’s Birthday from April to Pooranmashi of Kartik

Lal and Michaud [8] also report that it was Bhai Sant Singh Gyani, who in connivance of Maharaja Ranjit Singh, was able to convince the Sikhs that the Birthday of Guru Nanak should be celebrated on the Pooranmashi of Kartik instead of in April. He argued this would result in more gatherings and offerings of money at Amritsar because the Hindus celebrate a festival at Ram Tirath about 5 miles away at the same time. Since then, Sikhs have forgotten to celebrate the birthday of Guru Nanak in April. Now, it is celebrated on the Pooranmashi of Kartik all over the world. Chahal, et al. [4] have refuted this episode of the disappearance of Guru Nanak in the Vein rivulet as follows:

In Search of Truth

According to Prof John Bowker, editor, *The Oxford Dictionary of World Religions*, "... that revelation is always contingent—that is, no matter how strong the claims may be that a particular text or collection of texts comes from heaven or from God, it is always related to the particular historical circumstances in which it first appeared. And that means, in turn, that it is related to the transmission of a particular system." [11]

In almost all religions, it is necessary to connect their prophet to God for revelation in one way or another. Therefore, early Sikh writers have concocted such stories as discussed here in this article. This has also been quoted by Noor in his book, *Connecting the Dots in Sikh History*, ([12], p 21) to relate it to the story about the disappearance of Guru Nanak in the Vein rivulet:

"After resigning his job as Modi of Daulit Khan Lodi's Modikhana (Government Store) Nanak was spending more and more time in meditation and seclusion. **One day in August 1499, after the monsoon rains**, he went for a bath in Vein, a rivulet, which flowed past the town of Sultanpur. He swam upstream for meditation in his favourite place in the wilderness near the riverbank. **He was missing for three days**. With his clothes lying on the riverbank, people believed he had drowned. Friends and family were miserable, unable to hold their tears; they hoped and prayed for the safe return. But Nanak, in quest of truth, after a mystical experience, full of inspiration and a clear vision, returned to Sultanpur, with a glow on his face and *Na ko Hindu, na ko Musalman** on his lips. 'Where were you Nanak?' They asked. *Na ko Hindu, na ko Musalman*, was his cryptic answer to that and every other question." There is neither a Hindu nor a Muslim.

Dawe [13] also narrated this story that "one day, Guru Nanak failed to appear for work following his early morning ablutions at the bank of the river Vein which flowed past the town of Sultanpur. He had been missing for three days and nights, and it was feared that he had drowned. Rapt contemplation of God had brought him to an **intimate communion with the Divine**. He seemed to have received a call to go forth into the wider world to preach the vision vouchsafed to him. The *Puratan Janam Sakhi* describes his mystical experience in terms of **direct encounter with the Divine**; also, Bhai Gurdas [14] who says, Vaar, 1.24, that Guru Nanak was invested with his commission in *Sach Khand*, the Abode of the Eternal One. The first words Guru Nanak uttered on reappearance were: "There is no Hindu, there is no Musalman."

This story is also accepted by the SGPC. At the age of 38, on August 1507, Guru Nanak Sahib heard God's call to dedicate himself to the service of humanity after bathing in Vein rivulet near Sultanpur Lodhi. The very first sentence which he uttered then was, "There is no Hindu, no Musalman" [15].

Udham Singh, on the other hand, emphasized that Guru Nanak uttered 'Waheguru', 'Waheguru' after appearing from the Vein rivulet ([16], p 54). In some stories, Guru Nanak uttered the 'Mool Mantra', while in others, he recited the whole 'JAP', the first bani. In some stories, he remained in water for three days. The year is 1507 in some stories, while in others it is 1497 or 1499. There are many diverse opinions on this episode; however, it appears that this story of missing in Vein rivulet tells us that for three days Guru Nanak was actually in the court of God where he attained a revelation.

Noor's story [12] is quite different than that of Lal and Michaud [8]. Noor says that it was the rainy season of August, but Lal and Michaud say it was pooranmashi of Kartik (November). The utterance of Guru Nanak after emerging out of the Vein rivulet reported by Noor, Lal and Michaud and as observed by Chahal, et al. [4], Dawe [13], SGPC [15], Udham Singh [16] and others about this story are quite different.

A question to the Sikh intelligentsia: **Should we, the Sikhs, believe such stories?**

Many Sikh scholars like Noor have tried to prove that Nanak received a revelation or enlightenment at the age of 30 when he came out of the Vein rivulet as if he had no prior visions or knowledge of spirituality. Noor ([12], p-21-24) has tried unsuccessfully to justify the above statement as truly said by Nanak. On the other hand, some scholars have tried to justify the episode at the Vein rivulet and the disappearance of Nanak for three days by quoting the following verse of Guru Nanak, saying that during these three days Nanak was in the court of God:

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਰੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥
 Haᵋo dḥadhī vekār kārai lāᵋᵋᵋ. Rāt dīhai kai vār dḥarahu furmāᵋᵋ.
 ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
 Dḥadhī sachai mahal kḥasam bulāᵋᵋ. Sachī sifāt sālāh kapṛa pāᵋᵋ.
 ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ
 Sacha amṛit nām bhōjan āᵋᵋ. Gurmatī khadhā raj tīnī sukḥ pāᵋᵋ.
 ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥੨੭॥ ਸੁਖੁ ॥
 Dḥadhī kare pasāᵋ sabad vajāᵋ. Nānak sach sālāhi pūrā pāᵋᵋ. ||27|| suḥu
 ਅਗਰਾਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 150 (AGGS, M 1, p 150) [5].

Its literal Translation by Manmohan Singh (SGPC, Publication) from “srigranth.org” is given as follows [17]. However, there is great need to interpret it in its real perspective to discover the real message of Guru Nanak in this verse:

*“Me, the bard out of work, the Lord has applied to His service.
 In the very beginning, He gave me the order to sing His praises night and day.
 The Master summoned the minstrel to His True Court.
 He clothed me with the robe of His True Honor and eulogy.
 Since then the True Name has become my ambrosial food.
 They, who under the Guru's instruction eat this food to their satisfaction, obtain peace.
 By singing the Guru's hymns, I the minstrel spread the Lord's glory.
 Nanak, by praising the True Name I have obtained the perfect Lord.”*

Sant Singh interpreted the same as follows copied from “srigranth.org” [17] :

*“I was without any work but God engaged me as minister (minstrel).
 When God summoned me in Its true court, God ordained me right from the beginning whether it is day or night
 praise (the God). God dressed me with the robe of truth.
 God served me the food, the elixir of Naam.
 Those Guru-oriented who ate this food (of Naam) attained all the pleasures and peace.
 Now I, the minister, is disseminating the teachings loudly.
 Nanak has attained the Perfect (God) by praising the True God.”*

If we look into the above verse critically, we do not find even the slightest hint to indicate that Guru Nanak was missing for three days in the Vein rivulet, nor could we justify that Guru Nanak could have said, “*Na ko Hindu na ko Muslaman*”, utter the “Mool Mantra”, recite the “JAP”, or utter “*Waheguru*”.

Moreover, the research of Chahal et al. [4] of the Gurbani indicates that Guru Nanak did not declare “*Na ko Hindu, na ko Muslaman*” (neither there is a Hindu nor a Muslim) nor any similar statement in his bani incorporated in the AGGS. However, it was Guru Arjun who has said it in an entirely different way: “*Na hum Hindu na Muslaman*” (“I am neither a Hindu nor a Muslim”) in his following verse ([18] p 16-17):

ਵਰਤਾ ਨ ਰਹਉ² ਨ ਮਹ ਰਮਦਾਨ³ ॥ ਤਿਸੁ⁴ ਸੇਵੀ⁵ ਜੋ ਰਖੈ ਨਿਦਾਨ⁶ ॥੧॥
 varat̃ na raha^o na mah ramdanā. Tis sevī jo rakhai nidānā. ||1||
 ਏਕੁ ਗੁਸਾਈ⁸ ਅਲਹੁ⁹ ਮੇਰਾ ॥ ਹਿੰਦੂ¹⁰ ਤੁਰਕ¹¹ ਦੁਹਾਂ ਨੇਬੇਰਾ¹² ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 Ėk gusāī alhu merā. Hindu turak duhān neberā. ||1|| rahā^o.
 ਹਜ¹³ ਕਾਬੈ ਜਾਉ ਨ ਤੀਰਥ¹⁴ ਪੂਜਾ¹⁵ ॥ ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥੨॥
 Haj kābai jā^o na tīrath pūjā. Ėko sevī avar na dūjā. ||2||
 ਪੂਜਾ ਕਰਉ ਨ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਉ¹⁶ ॥ ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ¹⁷ ਲੇ ਰਿਦੈ¹⁸ ਨਮਸਕਾਰਉ¹⁹ ॥੩॥
 Pūjā kara^o na nivāj gujāra^o. Ėk nirankār le ridai namaskāra^o. ||3||
ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥ ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡੂ²⁰ ਪਰਾਨ²¹ ॥੪॥
 Nā ham hindū na musalmān. Alah rām ke pind parān. ||4||
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਕੀਆ ਵਖਾਨਾ²² ॥ ਗੁਰ ਪੀਰ ਮਿਲਿ²³ ਖੁਦਿ²⁴ ਖਸਮੁ²⁵ ਪਛਾਨਾ ॥੫॥੩॥
 Kaho Kabīr ih kīā vakḥanā. Gur pīr mil khud̃ khāsam pachḥanā. ||5||3||
 ਅਗਗਸ, ਮ: 5, ਪੰਨਾ 1136.

*I do not practice² the fasts¹ (of Hindus), nor do I observe the month of Ramadaan³ (the Roza³).
 I serve⁵ only the One⁴, who protects all till the end of life⁶. 1.
 My God is only One⁷, who is called Gosain⁸ (by the Hindus) and Allah⁹ (by the Muslims).
 I have separated¹² myself from (religious practices) of them both, the Hindus¹⁰ and the Muslims¹¹. Pause.
 I do not make pilgrimages¹³ to Mecca, nor do my worship¹⁵ at Hindu sacred shrines¹⁴.
 I serve no other than the Only One. 2.
 I do not perform Hindu worship, nor do I offer¹⁶ the Muslim prayers.
 I have understood in my mind¹⁸ and pay my obeisance¹⁹ to the One, the Formless¹⁷. 3.
I am neither a Hindu, nor a Muslim.
 My body²⁰ and life²¹ belong to the One (who is) Allah (for Muslims) and Ram (for Hindus). 4.
 Oh Kabir! This is what I say²²:
 That the one-self²⁴ can realize²⁶ the God²⁵ through Guru - Pir (Spiritual Teacher)²³.5. 3.
 AGGS, M 5, p 1136. ([18] p. 16-17)*

In the above verse, Guru Arjun, based on the philosophy of Guru Nanak, declared, **“I am neither a Hindu nor a Muslim”**. This is Nanakian Philosophy— that the Sikh Gurus and the disciples (the Sikhs) of Guru Nanak are neither Hindus nor Muslims. Before Guru Arjun, Bhagat Kabir had alienated himself from the practices of the Hindus and the Muslims:

ਉਲਟਿ ਜਾਤਿ ਕੁਲ ਦੇਉ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਸੁੰਨ ਸਹਜ ਮਹਿ ਬੁਨਤ ਹਮਾਰੀ ॥੧॥ |
 Ulat jāṭi kul d̃oṁ bisārī. Sunn sahj meh bunat hamārī. ||1||
 ਹਮਰਾ ਝਗਰਾ ਰਹਾ ਨ ਕੇਉ ॥ ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਛਾਡੇ ਦੇਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 Hamrā jhagrā rahā na koṁ. Pandit̃ mulān̄ chḥade d̃oṁ. ||1|| rahā^o.
 ਬੁਨਿ ਬੁਨਿ ਆਪ ਆਪੁ ਪਹਿਰਾਵਉ ॥ ਜਹ ਨਹੀ ਆਪੁ ਤਹਾ ਹੋਇ ਗਾਵਉ ॥੨॥
 Bun bun āp āp pahirāva^o. Jah nahī āp t̃hā hoṁe gāva^o. ||2||
 ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦੀਆ ॥ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਹਮ ਕਛੁ ਨ ਲੀਆ ॥੩॥
 Pandit̃ mulān̄ jo likh̄ dīā. Chḥad̄ ch̄ale ham kachḥu na līā. ||3||
 ਰਿਦੈ ਇਖਲਾਸੁ ਨਿਰਖਿ ਲੇ ਮੀਰਾ ॥ ਆਪੁ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਮਿਲੇ ਕਬੀਰਾ ॥੪॥੭॥
 Ridai ikhlās nirakh̄ le mīrā. Āp̄ kh̄oj kh̄oj mile kabīrā. ||4||7||
 ਅਗਗਸ, ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ 1158-1159. AGGS, Kabir, p 1158-1159.

Here is the literal translation by Dr. Sant Singh Khalsa from “SriGranth.org” [17]:
*“Turning away from the world, I have forgotten both my social class and ancestry.
 My weaving now is in the most profound celestial stillness. 1.*

I have no quarrel with anyone. I have abandoned both the Pandits, the Hindu religious scholars, and the Mullahs, the Muslim priests. 1.

I weave and weave, and wear what I weave. Where egotism does not exist, there I sing God's Praises. 2.

Whatever the Pandits and Mullahs have written, I reject; I do not accept any of it. 3.

My heart is pure, and so I have seen the Lord within.

Searching, searching within the self, Kabir has met the Lord. 4. 7."

AGGS, Kabir, p 1158-59.

Both verses of Guru Arjun and of Bhagat Kabir do not support the statement, "There is no Hindu, no Musalman". The emphasis is that neither Guru Arjun nor Bhagat Kabir accepted or practiced any concept of Hinduism or of Islam.

Now it becomes the duty of the Sikh intelligentsia to look into the above verse, ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ (Ha^o dhadhi vekār kārāi lāⁱā.) [*"Me, the bard out of work, the Lord has applied to His service."*], which ends with a word, ਸੁਧੁ (sudhu). The word ਸੁਧੁ (sudhu) means correct or corrected. It has been added at the end of this verse by Guru Arjun, perhaps during editing as if there was something not right. There is another phrase in this verse, ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ Dhadhi sachai mahal khasam bulāⁱā, which indicates that Dhadhi (Nanak) was summoned in the court of God.

There is another big question: Is there a special court of God somewhere on Earth or on any other planet in the universe?

No not at all.

Guru Nanak himself questions the existence of such a court in JAP Bani in stanza # 27 as follows:

ਸੋ ਦਰੁ¹ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ² ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ³ ਬਹਿ⁴ ਸਰਬ⁵ ਸਮਾਲੇ⁶ ॥

So dār kehā so ghar kehā jit bahi sarab samāle.

Where is the gate¹ of that dwelling² in which³ the Eternal Entity resides⁴ and controls⁶ every action and reaction⁵ (in the whole Universe)? 27-1

Guru Nanak himself answers the Eternal Entity (God) is pervading everywhere:

ਜਿਹ ਧਿਰਿ¹² ਦੇਖਾ ਤਿਹ ਧਿਰਿ¹³ ਮਉਜੁਦੁ¹⁴ ॥੧॥ Jih dhiri dekha tih dhiri ma^ujudū. ||1| ਅਗਗਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 84.

Wherever¹² I look, You (Eternal Entity) are pervading¹⁴ everywhere¹³. AGGS, M 1, p 83-84.

Guru Nanak further says that the Eternal Entity (God) is also **inaccessible**:

ਤੂ ਕਰਤਾ¹ ਪੁਰਖੁ¹ ਅਗਮੁ² ਹੈ ਰਵਿ³ ਸਭ ਠਾਈ⁴ ॥ Tu kartā purakh agamm hai ravi³ sabh thāⁱ.

ਅਗਗਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 1291.

You, the Creating force¹, are inaccessible² and pervading³ everywhere⁴. AGGS, M 1, p 1291.

And

ਅਗਮ¹ ਅਗੋਚਰੁ² ਅਲਖੁ³ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ⁴ ਹਰਿ ਜਾਣੁ ॥੧੧॥ Agam agochar alakh hai gurmukh har jān. ||11|

ਅਗਗਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 789.

That Eternal Entity (God) is inaccessible¹, ineffable/unfathomable² and unseen³;

Oh Guru-oriented⁴! Understand this fact of that Eternal Entity.

AGGS, M 1, p 789.

All the above phrases of Guru Nanak confirm that there is no such place like a court for the Eternal Entity since that Entity is everywhere, inaccessible, ineffable and unseen. If that Eternal Entity (God) has such characteristics, then there is no way that anybody can have a revelation from that Eternal Entity.

THEN HOW WAS GURU NANAK ENLIGHTENED?

Dawe [13] also narrated the above story, but he described Nanak “as a precocious child, showing early maturity of mind, who even at the age of five questioned the purpose of life. On the other hand, he was a dreamy child often indifferent to his studies and inattentive to everyday duties. He did not settle for the routine observance of rituals and rules. He refused to wear janeu, sacred thread worn around the neck and under one arm at the age of about 8 or 9, a ritual to initiate a person as a Hindu. His family was worried that Nanak was emotionally or physically ill. **A physician was summoned who declared after examining him that he does not need any healing but was set for healing others.** His father decided to send him to his sister, Nanaki, and her husband, Jai Ram, at Sultanpur where he served as keeper of modikhana, a government storehouse, of Nawab Daulat Khan Lodhi. He fulfilled his duties and won admiration of everyone for his diligence. He served for more than 12 years as a keeper of the government provision store. But he was not satisfied with this job.”

Moreover, Cunningham ([19] note # 2, p 35) reported from a Persian manuscript, Siar ul Mutakharin, that “Nanak was carefully educated by Saiyid Hasan and he also studied the most approved writings of Muhammadans and learned all the **earthly sciences** from Khizar, i.e. the prophet Elias. **It indicates that Nanak had a great vision right from the beginning and refused to accept various rituals and religious rules being practiced at his time. He started to discover the truth through dialogue with his primary school teachers and later took long voyages to have intellectual discussions with heads of various religious centers and institutes.**”

The above observations by Dawe [13] and Cunningham [19] about the early life of Guru Nanak clearly indicate that we cannot pinpoint a particular time of enlightenment/revelation to Guru Nanak as is explained in the disappearance in the Vein rivulet at the age of about 27, 30, or 38 years. Rather, it was a continuous process of revelation right from the beginning of his life. Karam Singh, a Sikh historian, [20] says that there are many illogical and unscientific stories fabricated about the life of Guru Nanak.

DID GOD REVEAL THE BANI (WORD) TO GURU NANAK?

This concept of God being transcendental, formless, inaccessible and infinite and still revealing bani to the Sikh Guru is based on the wrong interpretation of the following phrase of Guru Arjun:

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
Dhūr kī baṇī āī. Tin saglī chint mitāī. AGGS, M 5, p 628.

Manmohan Singh: [17]

From the primal One, has emanated the Gurbani, it has effaced all the anxiety.

Sant Singh Khalsa: [17]

The Bani of His Word emanated from the Primal Lord. It eradicates all anxiety.

Prof Sahib Singh: [17]

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੇ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੱਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ।
(English) *Oh Noble people! When the praise worthy bani of God is imbibed by someone then he becomes anxiety free.*

The possible correct interpretation could be as follows:

Guru Arjun says that: *The Bani has come to me from the ਧੁਰ (Dhur) – (the principle place where Guru Nanak promulgated his bani or from Guru Nanak, the founder of Sikhi). That Bani has eradicated all my anxiety.*

Note: ਧੁਰ (Dhur): Mahan Kosh Encyclopedia: [17] ਸੰ. ਸੰਗਯਾ. ਗੱਡੀ ਰਥ ਆਦਿ ਦੀ ਉਹ ਕੀਲੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਹੀਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਅਕਸ਼ (axis) | (2) ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ. ਮੁੱਖ ਜਗਾ. "ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ". (ਸੋਰ ਮ: ੫) | (3) ਭਾਰ. ਬੋਝ | (4) ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ. "ਧੁਰਦੁ ਵਿਛੁੰਨੀ ਕਿਉ ਮਿਲੈ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) | (5) ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਜੁਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਲ ਘੇੜੇ ਆਦਿ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ | (6) ਧਨ | (7) ਪ੍ਰਾਣ. English: The axis on which the wheel rotates, **principle place of origin**, beginning, yoke, wealth, life. According to Dictionary.com axis means the line about which a rotating body, such as the earth, turns.

Here ਧੁਰ (Dhur) mean the principle place of origin (i.e. from Kartarpur, District Narowal, Pakistan wherefrom Guru Nanak, founder of Sikhi, promulgated Sikhi).

This is the main phrase by Guru Arjun which makes the Sikhs believe that God revealed the bani (Dhur Ki Bani) to Guru Nanak and other Sikh Gurus. Consequently, Rabinder Singh Bhamra (Gurmat Learning Zone # 141438, 10-05-2017) declared that: "This is for the information of all the members that the entire Gurbani of Guru Granth Sahib is DKB, (Dhur Ki Bani) including the Bani of Bhagats, Bhatts and some Gursikhs. They were all one with God and narrated Gurbani in their own style bit (but) it is Gurbani."

Although there are some more such phrases by Sikh Gurus, Guru Nanak has not admitted anywhere that God revealed the bani to him, except in a sabd, ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ Haᵒo dhadhi vekār kārāi lāiā, which has already been discussed. In spite of that, many Sikh theologians quote the following phrase to justify that God did reveal the bani to Guru Nanak:

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ^a

Jaisī mai āvai khasam kī baṇi t̄aisṛa karī giān ve lālo.

As the word of the Lord comes to me, so do I utter, O Lalo. AGGS, M 1, p 722.

Translated by Manmohan Singh. [17] Many other interpret it so.

Notes: ਖਸਮ (English: God, controller, owner, husband, enemy, friend, relative, anger, etc.) However, in the above phrase, **ਖਸਮ (khasam) means 'controller'** as explained by Guru Nanak in the following phrase:

ਖੁਰਾਸਾਨ¹ ਖਸਮਾਨਾ² ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ³ ਡਰਾਇਆ⁴ ॥

khuraasaan khasmaanaa kee-aa hindusaṭaan daraa-i-aa.

AGGS, M 1, p 360.

After handing over the control² of Khuraasaan¹ to somebody, Babar terrified⁴ Hindustan³ (India).

Similarly, Guru Arjun also explains ਖਸਮ (khasa) as 'owner/controller' in the following stanza:

ਜਿਉ ਰਾਖਾ ਖੇਤ ਉਪਰਿ ਪਰਾਏ ॥ ਖੇਤੁ ਖਸਮ ਕਾ ਰਾਖਾ ਉਠਿ ਜਾਏ ॥
 ji-o raak^haa khay^t oopar paraa-ay. khay^t khasam kaa raak^haa uth jaa-ay.

The hired watchman protects the field of crop from any damage, however, this crop belongs to the Khasam (owner/controller), and the watchman leaves when the crop is ready to be harvested.

ਉਸੁ ਖੇਤ ਕਾਰਣਿ ਰਾਖਾ ਕੜੈ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਲੈ ਕਛੁ ਨ ਪੜੈ ॥੩॥
 us khay^t kaaran^o raak^haa kar^hai. tis kai paalai kach^hoo na par^hai. ||3||

The watch man worked very hard to protect the crop from damage, but nothing was left in his hand (except little money for that labor). ||3||

AGGS, M 5, p 179.

ਲਾਲੇ (Lalo): In the Sikh literature, ਲਾਲੇ (Lalo) is the name of a carpenter in Saidpur (Aminabad) with whom Guru Nanak stayed. However, according to Gurbani, ਲਾਲੇ (Lalo) means ‘beloved’ as follows:

ਨਾ ਮੈਲਾ¹ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ² ਨਾ ਭਗਵਾ³ ਨਾ ਕਚੁ⁴ ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਲੇ⁵ ਲਾਲੁ⁶ ਹੈ ਸਚੈ⁷ ਰਤਾ ਸਚੁ⁸ ॥੧॥
 naa mailaa naa DhunDh^laa naa bhag^vaa naa kach. naanak laalo laal hai sachai ra^taa sach. ||1||

Nanak says that his Beloved (God)⁵ neither gets dirty¹ nor becomes dull² nor appears in saffron³ nor fades⁴ away since That Jewel (Beloved God)⁶ truly⁷ exists⁸ forever.

AGGS, M 1, p 1089.

And, So says Guru Arjun that ਲਾਲੇ (Lalo) means beloved:

ਲਾਲੁ¹ ਅਮੋਲਾ² ਲਾਲੇ³ ॥ ਅਗਹ⁴ ਅਤੇਲਾ⁵ ਨਾਮੇ⁶ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 laal amolaa laalo. agah a^tolaa naamo. ||1|| rahaa-o.

My Beloved (God)³ is like a priceless² jewel¹ since That (God)³ is inaccessible⁴ and immeasurable⁵ against all others.⁶ AGGS, M 5, p 1006.

However, by keeping in view the etymological meanings of “Khasam” as “controller”, the one who has controlling power in this case is the “BRAIN”. The brain controls all the functions in the body through the network of the nervous system which passes through the spinal cord and is distributed throughout the body at various places. Thoughts originate by chemical and physical reactions, and electrical impulses by neurons in the brain from observations. It is the brain that sees activities through the eyes, it is the brain that analyses the scene, and it is the brain that converts the result of that analysis into speech, which is uttered by the mouth. “Lalo” means the “all beloved ones” rather than a certain person, Bhai Lalo. Under these circumstances, I would interpret that phrase as follows:

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥

Jaisī mai āvai k^hasam kī baṇī ṭaisṛa karī gi^oān ve lālo. AGGS, M 1, p 722.

O’ my beloved ones (Lalo), I am explaining (what has happened) as has been seen by my eyes and analysed by my brain (Khasam) to say so.

This phrase is followed by complete sabd of Guru Nanak as follows:

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਦ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੇਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
 Pāp kī jañ lai kāblahu dh^ai^oā jorī mangai ḍan ve lālo. ॥

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
 Saram d̥haram d̥u^e ch̥hap kh̥halo^e kūr firai pardhan ve lālo.
 ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
 Kājī^ā bāmṇa kī gal thakī agad̥ parai saitan ve lālo.
 ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
 Musalmānī^ā paṛeh kaṭebā kasat meh karahi kh̥udā^e ve lālo.
 ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
 Jāt̥ sanātī hor hidvāṇī^ā ehi bhī lekhai lā^e ve lālo.
 ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੁ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥੧॥
 Khun ke sohile gavī^{ah} Nānak raṭ̥ kā kungū pā^e ve lālo. ||1||
 ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ ॥
 Sāhib ke guṇ Nānak gāvai mās purī vich̥ ākh̥ masolā.
 ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੋਲਾ ॥
 Jin upā^ī rang ravā^ī baiṭha vekhai vakh̥ ikelā.
 ਸਚਾ ਸੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵ ਸੁਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥
 Sacha so sāhib sach̥ ṭapāvas sach̥ra ni^āo kareg masolā.
 ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
 Kāⁱā kapaṛ tuk tuk hosī hindusatan samālsī bolā.
 ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥
 Āvan aṭh^{arai} jān saṭanvai hor bhī uṭhsī marad̥ kā chelā.
 ਸਚ ਕੀਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥੨॥੩॥੫॥
 Sach̥ kī baṇi Nānak ākh̥ai sach̥ suṇā^{isī} sach̥ kī belā. ||2||3||5||
 ਅਗਰਾਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 722-723.

The translation of the above verse by Manmohan Singh [42], SGPC, has been reproduced here since it is accepted by most Sikh theologians.

Bringing the marriage party of sin, Babar has hastened from Kabul and demands perforce the gift of our Land, etc. O Lalo.

Modesty and righteousness both have vanished, and falsehood moves about as the leader, O Lalo.

The function of the Qazis and the Brahmans is over and the Satan now reads the marriage rites.

The Muslim women read the Quran and in suffering call upon God, O Lalo (beloved ones).

The Hindu women of high caste and others of low caste may also be put in the same account, O Lalo.

Nanak, the eulogies of murder are sung, and the saffron of blood is sprinkled, O Lalo (beloved ones). 1.

Nanak sings the glories of the Lord in the city of corpses and mentions this affair.

He, who has made the mortals and attached them to pleasures, sits apart and alone, and beholds them.

He, the Lord is true, true is His decision, and He issues command based on true justice.

The body cloth shall be torn into pieces and shreds. The(n) shall Hindustan remember my word.

Coming in seventy-eight (Vikrami), they (the Mughals) shall depart in ninety-seven and then another disciple of brave Man shall arise.

Nanak utters the word of truth and proclaims truth at the right time.2, 3, 5.

AGGS, M 1, p 722-23.

A critical analysis of the above verse clearly indicates that it is an eyewitness of destruction of Aminabad (Saidpur) by Babar. Prof. Sahib Singh under the following verse of Guru Nanak adds a note:

ਖੁਰਾਸਾਨ¹ ਖਸਮਾਨਾ² ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ³ ਡਰਾਇਆ⁴ ॥
 khuraasaan khasmaanaa kee-aa hindusataan daraa-i-aa.
 AGGS, M 1, p 360.

After handing over the control² of Khuraasaan¹ to somebody, Babar terrified⁴ Hindustan³ (India),

ਨੋਟ: ਜਦੋਂ ਮੱਕੇ ਵਲ ਦੀ ਤੀਜੀ 'ਉਦਾਸੀ' ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਗ਼ਦਾਦ ਕਾਬਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸੰਨ 1521 ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹਨੀਂ ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਭੇਰਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਮਾਰ ਕੇ ਸੈਦਪੁਰ (ਐਮਨਾਬਾਦ) ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਐਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਬਾਬਰ ਦੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫੌਜੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਜੋ ਦੁਰਗਤਿ ਸੈਦਪੁਰ-ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ **ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ**, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। English: During the days Guru Nanak was coming back in 1521 CE to India from Baghdad and Kabul, his third travel from Mecca, Babar attacked Saidpur (Aminabad) after conquering Sialkot. Satguru (Nanak) had also reached at Aminabad at that time. Satguru (Nanak) is explaining, as **eyewitness**, the destruction of the habitants of Saidpur by the army of Babar.

At page 360 of the AGGS Prof Sahib Singh says it is an “**eyewitness**”, but at page 722 he says it is revealed by Kasam (God).” **This is a double standard of our prestigious Sikh theologian, Prof Sahib Singh.**

The last phrase of the verse at page 723 is as follows:

ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥੨॥੩॥੫॥
 Sach kī baṇi Nānak ākḥai sachḥ suṇaḥisī sach kī belā. ||2||3||5||
 ਅਗਰਾਸ, ਮ: 1, ਪੰਨਾ 723.

*Guru Nanak says the truth and speaks the truth at the right time when the truth is to be spoken.
 Guru Nanak is not afraid to speak the truth.*

Let us also speak the truth: is the above verse of Guru Nanak a *Dhur ki Bani* (revealed words) or an eyewitness of Guru Nanak? **There is another phrase of Guru Nanak in support of revealed bani, which is invariably translated by many as follows:**

ਤਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ ॥
 Ta mai kahiā kahaṇ jā tujḥai kahāiā.
 When I have spoken, I spoke as You (God) made me speak.

However, this phrase can be interpreted the same way as that **ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ** ॥ (Jaisī mai āvai kḥasam kī baṇi t̄aisṛa karī giān ve lālo.), was interpreted, keeping in view that here God is not involved but the brain. It is the brain which coins the sabd with the use of patience, knowledge and wisdom as explained in JAP Stanza # 38. Therefore, it is interpreted as follows:

ਤਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ ॥
 Ta mai kahiā kahaṇ jā tujḥai kahāiā.
 I speak what I have evaluated in my brain.
 AGGS, M 1, p 566.

To support the above thesis, that the Eternal Entity (God) does not reveal words to any prophets of any religion, further discussion is needed as follows:

GURU NANAK'S CONCEPT OF THE ETERNAL ENTITY (GOD)

Guru Nanak designed a unique logo, ੴ, to represent his concept of the Eternal Entity (commonly called God in English and by many other names in other religions and languages). However, the ੴ has not been only misunderstood but has been interpolated, misinterpreted and misrepresented by many Sikh theologians, scholars, and researchers for a long time. Now ੴ is widely accepted as ਏਕੁ ਓਅੰਕਾਰੁ (Ek Oankaar) or ਏਕੁ ਓਮਕਾਰੁ (Ek Aumkaar) by Sikhs at large. Chahal has discussed that ੴ has nothing to do with ਏਕੁ ਓਅੰਕਾਰੁ (Ek Oankaar) or ਏਕੁ ਓਮਕਾਰੁ (Ek Aumkaar) [18, 21-24]. Now some more documents have been used to re-affirm his previous findings that ੴ stands for ਏਕੁ ਓਹੁ ਬੇਅੰਤੁ (Ek Oh Beant' - One and Only, That is Infinite). The ੴ also represents the logo of SIKHI (Sikhism) founded by Guru Nanak.

Bhai Gurdas (trained at Banaras) was the first to interpolate, misinterpret and misrepresent ੴ as "Ek Oakaar" connecting it with Vedic and Vedanta philosophies. In Upanishad, "Oankaar" represents OM which means Trinity of God: Brahma, Vishnu and Shiva. Guru Nanak does not accept the Eternal Entity (God) in Trinity. [25] Later on, Nirmalas (also trained at Banaras) explained ੴ as "Ek Oankaar" deeply rooted in Vedic and Vedanta philosophies in the *Faridkot Vala Teeka*. [17] Then Professor Sahib Singh confirmed ੴ as "Ek Oankaar". [17] Thereafter, all the Sikh scholars and the Sikhs at large accepted ੴ as "Ek Oankaar". During the celebration of 500th Birthday of Guru Nanak, a seminar was held at Guru Nanak Dev University at Amritsar in which ੴ was reconfirmed as "Ek Oankaar". [25]

Recently Dr Harbhajan Singh has written a booklet, ੴ ॐ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਦਰਸਨ: ਪੁਨਹ ਅਵਲੋਕਨ | ੴ ॐ Sarup Atai Drashan: Punah Avlokan). This booklet was circulated by Dr Hardev Singh Virk to various Sikh scholars, including me, to point out that Dr Harbhajan Singh has criticized Dr Devinder Singh Chahal's explanation of ੴ as Ek Oh (actually it is Ek Oh Beant). He used un-academic language to criticize the work of Chahal. Moreover, he used Sanskritized Punjabi which was more difficult to read and understand than that simple Punjabi used about 750 and 550 years ago by Baba Farid and Guru Nanak. He reconfirmed that ੴ is Ek Oankaar, declaring so as if Chahal had not read the var of Bhai Gurdas where he declared that Open Oora (ੳ) in ੴ was "Oankaar". Dr Harbhajan Singh did not care to read my paper seriously where I had mentioned clearly that Bhai Gurdas (trained at Banaras) was the first to interpolate, misinterpret, and misrepresent ੴ as "Ek Oakaar" connecting it with Vedic and Vedanta philosophies. Now, during the celebration of the 550th Birthday, Dr Harbhajan Singh reconfirmed in his above booklet that ੴ as "Ek Oakaar" is deeply rooted in Vedic and Vedanta Philosophies.

I wonder if the Sikh intelligentsia has not been able to understand the concept of God represented as a logo, ੴ, designed by Guru Nanak even at the time of his 550th Birthday, when will they escape the influence of Vedic and Vedanta philosophies.

I have described this logo, ੴ, many times for over 20 years, but nobody has tried to understand it. However, there are some who have already accept ੴ as 'EK OH' but miss the importance of the extended end (ੳ) of ੳ (Open Oora) as ਬੇਅੰਤ (beant - Infinite). Chahal's latest explanation of this logo, ੴ, is given in detail in the e-book, *JAP: The Essence of Nanakian Philosophy*, in Chapter III. [25] It is also briefly explained as ਨਿਗੁਣ (nirgun as 'Nothingness' / 'Singularity') and ਸਰਗੁਣ (sargun – Universe) stated as follows [26, 27]:

The logo, ੴ, has been dissembled for explanation as follows: ੴ = ੴ + ੳ + ੳ

'ੴ' (Ek – One) represents Oneness (Singularity) – the ਨਿਗੁਣ (nirgun) state of the Eternal Entity (God).

‘ੳ’ (open oora) represents ‘ਉਹ’ (Oh -That) for ੧ (One) since there is no descriptive/specific name for the ੧ (One).

∩ (Extended end of the open oora - ‘ੳ’) represents infinity (ਬੇਅੰਤ - beant) for ੳ (That), i.e. for ੧ (One).

Therefore, ੳੳ is One and Only (Singularity) that is Infinite.

If it is so, then we can infer that the ‘ੳ’ (Ek – One) in ੳੳ, is That (ਉਹ – Oh), where matter/Energy - space/time is in an infinitely small unit (Singularity), which looks like Nothingness, ਸੁੰਨੁ (Sunn), but sprang into the Universe after the Big Bang. The above analysis clearly indicates that the logo ੳੳ designed by Guru Nanak, can be pronounced as ‘ਇਕੁ ਓ ਬੇਅੰਤ (Ek Oh Beant)’ in Punjabi. It can be pronounced as ‘The One and Only That is Infinite’ in English. This is based on the following explanation by Guru Nanak:

ੳ (One) in ੳੳ :

The one in this logo represents the ‘One and Only’ according to Guru Nanak:

ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੈ ਹੈ ॥ ਏਕੈ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੈ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
Sāhib merā eko hai. Éko hai bhāī eko hai. ||1|| rahāo.
My Eternal Entity¹ is One and Only^{2,3,4}, Hey brother!
AGGS, M 1, p 350.

ਏਕ¹ ਮਹਿ ਸਰਬ² ਸਰਬ² ਮਹਿ ਏਕ³ ਏਹ ਸਤਿ⁴ ਗੁਰਿ⁵ ਦੇਖਿ⁶ ਦਿਖਾਈ⁷ ॥੫॥

Ēk mēh sarab sarab mēh ekā eh satgur dekḥ dikhāī. ||5||

The True⁴ Enlightener⁵ has given⁷ (me) the vision⁶ that the One¹ is in everything² and everything² is in that One³.
AGGS, M 1, p 907.

ੳ (Open oora) in ੳੳ :

According to Mahan Kosh of Bhai Kahn Singh [28], the letter ੳ (open oora) means ਓਹ (Oh - That):

ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥
Nā oh marai na hovai sog
Oh (That - One) does not die; thus there is no reason to mourn.
AGGS, M 1, p 9.

Note: Here ੳ (ੳਹੁ - Oh) stands for ‘One’ since Guru Nanak does not like to use any descriptive or specific names for God.

(∩) The extended End of Open Oora (ੳ) in ੳੳ

This represents the infinity of the One (Eternal Entity):

ਗੁਰਮੁਖਿ¹ ਬੇਅੰਤੁ² ਧਿਆਈ³ ਅੰਤੁ⁴ ਨ ਪਾਰਾ ਵਾਰੁ⁵ ॥੪੬॥
Gurmukḥ beantḥ dhīāī ai antḥ na pārāvār. ||46||
The Guru-oriented¹ contemplates³ the Infinite², who has no limit⁴ or end⁵.
AGGS, M 1, p 936.

ਤਾ¹ ਕੇ ਅੰਤੁ² ਨ ਪਾਏ³ ਜਾਹਿ ॥ ਏਹੁ ਅੰਤੁ⁴ ਨ ਜਾਣੈ⁵ ਕੋਇ⁶ ॥

Ta ke antḥ na pāe jāhi. Éhu antḥ na jāṇai koīe.

The infiniteness² of that One¹ cannot be comprehended³.

(In fact) Nobody⁶ knows⁵ Its infiniteness⁴. AGGS, Jap 24, p 5.

If we examine the above phrases, it becomes clear that in Nanakian Philosophy, the Eternal Entity (God) has been addressed as **ੴ**, which represents the modern concept of the 'ੴ' (Ek – One) in **ੴ** as 'Singularity' or as **ਸੁੰਨ** (*Sunn*) or **ਨਿਗੁਣ** (*nirgun* as 'Nothingness') which sprang into the **Universe or ਸਰਗੁਣ** (*sargun*) state. However, this *nirgun* state and *sargun* state are quite different than those that are understood in Vedic and Vedanta philosophies.

SABD: THE GURU OF NANAK

Two words, 'sabd' and 'guru' and their combination as 'sabd guru' have been extensively used in the Aad Guru Granth Sahib (AGGS). It is usually understood that the word 'sabd' is derived from Sanskrit and is spelled as 'sabda' in English, however, in this paper it will be spelled as 'sabd' as spelled in the AGGS. In Hinduism, every person or spiritual leader must have a Guru. For example, in the Gita, Arjun, a prince, accepted Krishna as his Guru on the battlefield. The Siddhas had Gurakh Nath as their Guru and Bhagat Kabir had Ramanand as his Guru. Many Hindu families have their own personal Gurus. In the same sense, the Siddhas wanted to know the Guru of Nanak during a discourse between Nanak and Siddhas. Nanak replied that his 'guru' is 'sabd' (sabda). Chahal [29] has discussed the intrinsic meanings of 'guru' and 'sabd' (sabda) in detail as follows:

During discussion between Guru Nanak and Siddhas (Siddh Gost), the Siddhas questioned Guru Nanak:
Who is your Guru?

ਕਵਣ ਮੁਲੁ¹ ਕਵਣ ਮਤਿ² ਵੇਲਾ³ ॥ ਤੇਰਾ ਕਵਣੁ ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਤੂ ਚੇਲਾ ॥
Kavaṅ mūl kavaṅ maṭ velā. Terā kavaṅ gurū jis kā ṭu chelā. AGGS, M 1, p 943. [5]

*What is the source of beginning¹ and which type of philosophy² is of this Age³?
Who is that 'guru' of whom you are his disciple?*

Guru Nanak answers about his 'guru' as follows:

ਪਵਨ¹ ਅਰੰਭੁ² ਸਤਿ³ ਗੁਰ⁴ ਮਤਿ⁵ ਵੇਲਾ⁶ ॥ ਸਬਦੁ⁷ ਗੁਰੁ⁸ ਸੁਰਤਿ⁹ ਧੁਨਿ¹⁰ ਚੇਲਾ¹¹ ॥
Pavan arambh satgur maṭ velā. Sabaḍ gurū suraṭ ḍhun chelā.

*The air¹ is the beginning² of every life and this is the Age⁶ of Enlightenment⁵ through the True³ Guru⁴.
Who is the true guru?*

It is explained in the second sentence: *The sabd⁷ is the guru⁸ (enlightener) and my keen¹⁰ conscience⁹ is its disciple¹¹*. Now the question is: Which 'Sabd' is the 'Guru' of Nanak? That 'sabd' has been described by Guru Nanak himself in stanza #38 of JAP Bani as follows:

ਜਤੁ¹ ਪਾਹਾਰ² ਧੀਰਜ³ ਸੁਨਿਆਰੁ⁴ ॥ ਅਹਰਣਿ⁵ ਮਤਿ⁶ ਵੇਦੁ⁷ ਹਥੀਆਰੁ⁸ ॥
Jaṭ pāhārā ḍhīraj suniār. Ahraṇ maṭ vedu hathīār.
*Self-control¹ should be the furnace², and patience³ of the goldsmith⁴.
Wisdom⁶ should be the anvil⁵ and knowledge⁷ should be the tools⁸.*

ਭਉ⁹ ਖਲਾ¹⁰ ਅਗਨਿ¹¹ ਤਪ ਤਾਉ ॥ ਭਾਂਡਾ¹² ਭਾਉ¹³ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ¹⁴ ਤਿਤੁ¹⁵ ਢਾਲਿ¹⁶ ॥ ਘੜੀਐ¹⁷ ਸਬਦੁ¹⁸ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ¹⁹ ॥
Bhāo khalā agan tap taō. Bhaṅdā bhāo amriti ṭiṭ ḍhal. Ghariāi sabaḍ sachī taksāl.

Love⁹ for the Eternal Entity (God) should be the bellows¹⁰ to blow air into fire¹¹ to make it super-hot. The body (mind), full of love¹³, is the melting pot¹² where the above-mentioned self-control, patience, wisdom and knowledge as matter¹⁵ to be melted¹⁶ together to coin¹⁷ the sabd (idea/philosophy)¹⁸ as an Amrit (elixir)¹⁴ in the mint¹⁹ of truth.

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ²⁰ ਕਰਮੁ²¹ ਤਿਨ ਕਾਰ²² ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ²³ ਨਦਰਿ²⁴ ਨਿਹਾਲ²⁵ ॥੩੮॥
Jin ka'o naḍar karam ṭin kār. Nānak naḍrī naḍar nihāl. ||38||

Such type of work²² to coin sabd (idea/philosophy) can only be done by those who have the capability²¹ of vision²⁰. That Eternal Entity (God) is happy²⁵ for such people who have this type of vision^{23, 24}. 38.

AGGS, Jap # 38, p 8.

This stanza # 38 of JAP bani clearly indicates that the word, ‘sabd’, means the ‘idea’ or ‘philosophy’, which has been realized by the use of patience, knowledge and wisdom. This ‘sabd’ enlightens a person to discover the right path of life. Therefore, ‘sabd’ is interpreted as ‘enlightening idea/philosophy’.

Guru Nanak further explains humans inherit four characteristics: seeing, hearing, sensation, and thinking/analysing the data collected. I would interpret the following stanza by keeping in view the involvement of various sciences - biology, neurosciences, physiology, physics, chemistry, etc.:

ਚਾਰਿ¹ ਪਦਾਰਥ² ਲੈਜਗਿ³ ਆਇਆ⁴ ॥ ਸਿਵ ਸਕਤੀ⁵ ਘਰਿ⁶ ਵਾਸਾ⁷ ਪਾਇਆ ॥
ਏਕੁ⁸ ਵਿਸਾਰੇ⁹ ਤਾ ਪਿੜ¹⁰ ਹਾਰੇ¹¹ ਅੰਧੁਲੈ¹² ਨਾਮੁ¹³ ਵਿਸਾਰਾ¹⁴ ਹੇ ॥੬॥
Ḫar paḍarath lai jag āiā. Siv saktī ḡhar vāsā pāiā.
Ēk visārē ṭa piṛ hāre anḡhulai nām visārā he. ||6||
AGGS, M 1, p 1027.

Man was born⁴ into this world³ with four¹ characteristics²:

(Seeing, hearing, sensation and thinking/capability to analyse the data collected.)

In fact, all these characteristics of humans⁶ are based⁷ on Universal Energy⁵.

If one forgets⁹ about these four characteristics⁸, then that innocent (human)¹² loses¹¹ all his study/capability¹⁰ and also forgets¹⁴ to use the Laws of Nature¹³ for the betterment of one's life.

In the above stanza, Guru Nanak explains how a sabd (idea/philosophy) is coined (formulated) as the Amrit (life-giving elixir) or way of living, which will mould a person to be highly moral and progressive. Guru Amardas explained the Amrit (idea/philosophy) is already present in the body (mind), but one has to be awakened to that Amrit (in AGGS at page 644). However, Guru Nanak continues to explain further that body and mind have the four faculties: seeing, hearing, sensation, and thinking/capability to analyse the data collected. In spite of the above teachings of Guru Nanak, the Sikhs continue to follow Eastern philosophy that a personal human guru is necessary to guide a person to achieve a moral life, to meet God, and to achieve *mukati* (salvation). That is why many sants/babas have appeared in Punjab who are brainwashing their followers to be dependent upon their advice rather than to use their own intellect to coin the sabd taught by Guru Nanak. Of course, some people may need a guru (teacher) to teach those qualities to coin the ‘sabd’ and to develop the four qualities discussed earlier to resolve their problems, and to cross the so-called dreadful sea of life.

During the discourse (Siddh Gost), the Siddhas continued questioning Guru Nanak: What is your philosophy?

ਕਵਣ ਕਥਾ⁴ ਲੇ ਰਹਹੁ ਨਿਰਾਲੇ⁵ ॥ ਬੋਲੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਤੁਮ ਬਾਲੇ⁶ ॥
 Kavaṇ kathā le rahhu nirāle. Bolai Nānak suṇhu tum bāle. Question 42 b:
What type of unique⁵ philosophy⁴ do you have?
Speak out, O child⁶ Nanak, we are ready to listen to you.

And

ਏਸੁ ਕਥਾ⁷ ਕਾ ਦੇਇ ਬੀਚਾਰੁ⁸ ॥ ਭਵਜਲੁ⁹ ਸਬਦਿ¹⁰ ਲੰਘਾਵਣਹਾਰੁ¹¹ ॥੪੩॥
 Ès kathā kā de-e biḥar. Bhavjal sabaḍ langhavanhār. ||43|| Question 42c:

Could you, please, deliberate⁸ on your unique philosophy⁷?
What is that Sabd¹⁰ (your idea/philosophy) which could help¹¹ us to cross the dreadful⁹ sea of life?

Guru Nanak answers as follows:

ਸੁਰਤਿ¹ ਸਬਦਿ² ਭਵ³ ਸਾਗਰੁ⁴ ਤਰੀਐ⁵ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ⁶ ਵਖਾਣੈ⁷ ॥
 Suratṭ sabaḍ bhav sāgar tarī-ai Nānak nām vakhaṇe.

Nanak explains⁷ that understanding the Laws of Nature⁶ and turning one's conscience¹ towards such Sabd² (as described in JAP Stanza # 38 above) will help to cross⁵ the dreadful³ sea of life⁴.
 AGGS, M 1, p 938.

Guru Nanak continues to explain that the 'sabd', as explained in Stanza # 38 of JAP bani, is the answer to various problems of life:

ਗਿਆਨ¹ ਵਿਹੁਣੀ² ਭਵੈ³ ਸਬਾਈ⁴ ॥ ਸਾਚਾ⁵ ਰਵਿ⁶ ਰਹਿਆ ਲਿਵ⁷ ਲਾਈ ॥
 ਨਿਰਭਉ⁸ ਸਬਦੁ⁹ ਗੁਰੂ¹⁰ ਸਚੁ¹¹ ਜਾਤਾ¹² ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ¹³ ਮਿਲਾਇਦਾ¹⁴ ॥੮॥
 Gi-an vihūṇī bhavai sabā-ī. Sācha rav rahi-ā liv lā-ī.
 Nirbha-o sabaḍ gurū sach jāṭā joṭi joṭ milā-īda. ||8||

*A person, without² using intellect¹, is wandering³ all around⁴ to understand the Eternal Entity (God).
 That person could not **understand that the Eternal Entity⁵** is prevailing⁶ everywhere as if imbibed⁷ in everything.
 A person, who is not afraid⁸ of anybody/anything, can understand¹² the Eternal Entity (God)¹¹ through the
 enlightening¹⁰ philosophy⁹ (sabd⁹ guru¹⁰).*
 AGGS, M 1, p 1034.

Many of the writers translate 'sabd' as 'sabd' and 'guru' as 'guru'. But nobody tries to explain the meaning of 'guru' and of 'sabd' as explained above.

Guru Nanak further explains that the 'sabd' is the real 'guru' in life:

ਘਘੈ ਘਾਲ¹ ਸੇਵਕੁ² ਜੇ ਘਾਲੈ³ ਸਬਦਿ⁴ ਗੁਰੂ⁵ ਕੈ ਲਾਗਿ⁶ ਰਹੈ ॥
 ਬੁਰਾ⁷ ਭਲਾ⁸ ਜੇ ਸਮ⁹ ਕਰਿ ਜਾਣੈ¹⁰ ਇਨ ਬਿਧਿ¹¹ ਸਾਹਿਬੁ¹² ਰਮਤੁ¹³ ਰਹੈ ॥੮॥
 Ghaghai ghal sevak je ghalai sabaḍ gurū kai lāg rahai.
 Burā bhālā je sam kar jāṇai in bidh sāhib ramaṭ rahai. ||8||

If a dedicated¹ devotee² remains devoted^{3,6} to the concept of enlightening⁵ sabd⁴ and considers¹⁰ bad⁷ and good days equally⁹ as a part of life, that person understands the Eternal Entity¹² through this method¹¹ and remains attached¹³ to the Eternal Entity. AGGS, M 1, p 432.

Guru Nanak continues to advise the use of ‘sabd’ in life:

ਅਮਲੁ¹ ਕਰਿ ਧਰਤੀ² ਬੀਜੁ³ ਸਬਦੇ⁴ ਕਰਿ ਸਚ⁵ ਕੀ ਆਬ⁶ ਨਿਤ⁷ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ⁸ ॥
 ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ⁹ ਈਮਾਨੁ¹⁰ ਜੰਮਾਇ¹¹ ਲੈ ਭਿਸਤੁ¹² ਦੇਜਕੁ¹³ ਮੁੜੇ¹⁴ ਏਵਜਾਣੀ ॥੧॥
 Amal kar dharti bij sabdo kar sach kī āb niṭ deh pāṇī.
 Hoᵉ kirsāṇ īmān jammāᵉ lai bhisatṭ dojak mūre ev jāṇī. ||1||

Make good deed¹ as the soil² to sow the seed³ of the sabd⁴ (idea/philosophy realized) and always⁷ water that seed with the water⁸ of habit⁶ of speaking truth⁵. Be such a type of farmer. If one accepts¹⁰ to be such type of farmer⁹, then it will become¹¹ clear to that ignorant/innocent one¹⁴, what does heaven¹² and hell¹³ mean. AGGS, M 1, p 24. (Note 4)

Guru Arjun has also used ‘sabd guru’ in the same sense as used by Guru Nanak but involves God (Hari) as follows:

ਹਰਿ ਹਮਰਾ ਹਮ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸੇ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸਚੁ ਦੀਨਾ ਜੀਉ ॥੪॥੧੪॥੨੧॥
 Har hamrā ham har ke ḍase Nānak sabadṭ gurū sachṭ dīnā jīo. ||4||14||21||

Guru Arjun as Nanak claims that Hari (God) belongs to him and he is the servant of that Hari (God). This has happened through the sabd as the guru. AGGS, M 5, p 100.

Finally, Guru Nanak sums up that ‘sabd’, as explained in Stanza 38 of JAP Bani, helps one to become an enlightened person:

ਏਕੁ¹ ਸਬਦੁ² ਜਿਤੁ ਕਥਾ³ ਵੀਚਾਰੀ⁴ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ⁵ ਹਉਮੈ⁶ ਅਗਨਿ⁷ ਨਿਵਾਰੀ⁸ ॥੪੪॥
 Ēk sabadṭ jitṭ kathā vīcharī. Gurmukhṭ haᵉumai agan nivārī. ||44||

The one, who deliberates^{3,4} on that one¹ sabd² (Enlightening Idea/philosophy), can eliminate⁸ fire-like⁷ ego⁶, to become an enlightened person⁵. AGGS, M 1, p 943.

IS MEANING OF “SABD” AS “GURU” BEING LOST?

This is a lengthy discussion and interested readers can look into the article: Sabd – The Guru of Nanak. [29]

CONCLUSIONS

Although Sikhi (Sikhism) is claimed by the Sikhs as a modern religion in the world, it is continuously being interpolated, misinterpreted and misrepresented under the influence of Vedas, Vedanta and ancient philosophy. Guru Nanak is usually described as a mystic, who had a spiritual experience at the age of 27, 30, or 38 when he came out of the Vein rivulet after being missing for three days. He was in the court of God when he attained revelation (Dhur ki Bani).

This concept, based on illogical and unscientific stories, is widely accepted in the Sikh world, as reported recently by Lal and Michaud, Lal and Attrey, Dawe, SGPC, Amritsar, Udham Singh, etc.

Prof John Bowker has mentioned that it is necessary for their Prophets or their Guru to claim that they have revelation from God in one form or another in almost all religions.

The concept of revelation to Guru Nanak is based on Guru Arjun's most quoted phrase: ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ (Dhūr kī baṇī āī.). Some writers support this claim by quoting the following bani of Guru Nanak: ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ (Haṳ dhāḍhī vekār kārī lāīā.). Guru Nanak himself has questioned where the court of God could be in this Universe. According to him, God does not dwell in any particular place but is everywhere.

The other quote is ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥ (Jaisī mai āvai kḥasam kī baṇī ṭaisṛa karī giān ve lālo.) phrase is followed by a sabd which explains the destruction of Saidpur (Aminabad) by Babar as an eyewitness. Therefore, it could not be revelation by God.

Karminder Singh and Chahal et al have refuted this illogical and unscientific story about the revelation to Guru Nanak. It is recommended that the sabd, ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ (Haṳ dhāḍhī vekār kārī lāīā.) needs critical analysis by the Sikh intelligentsia to discover the truth about it and the truth in it.

It has been discussed in detail that the phrase, ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥ (Jaisī mai āvai kḥasam kī baṇī ṭaisṛa karī giān ve lālo.) does not support that God revealed the word to Guru Nanak.

However, Guru Nanak himself admits that his 'guru is sabd' when the Siddhas asked about his guru: ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ⁹ ਧੁਨਿ¹⁰ ਚੇਲਾ¹¹ ॥ (Pavan arambh satgur maṭ velā.) Guru Nanak himself has described that 'sabd' in JAP bani stanza # 38. The Eternal Entity (God) described by Guru Nanak cannot reveal word (bani) to either Guru Nanak or any other prophet.

Finally, it is concluded that:

Guru Nanak himself does not admit anywhere that bani (Word) was revealed to him by God in any form and in any way of communication. Guru Nanak has described the Eternal Entity (so-called God) quite different than that of the concepts of God in other religions. Guru Nanak represent the Eternal Entity in the form of a logo, ੴ. This logo (ੴ), has been described in details by Chahal in *JAP: The Essence of Nanakian Philosophy*. [25]

Guru Nanak promulgated his philosophy by his keen observations about the cosmos, environment, nature, and behaviour of animals and humans plus having dialogues/discussions with the various heads of the religious leaders. At the top of it is his GURU: THE SABD, as described in Stanza # 38 of JAP bani, but not through revelation.

ACKNOWLEDEMENTS

I am grateful to Dr. Kulbir Singh Thind for permitting me to use Gurbani in Unicode and its transliteration in Roman alphabet from his Web site, www.srigranth.org. I am also thankful to Miss Komal Sidhu, Speech Therapist, for editing the manuscript again and again.

Reproduced with permission from: Chahal, D. S. (2019) Does Guru Nanak Say The Bani (Word) Was Revealed To Him By God? An In-Depth Study to Discover the Truth, *Understanding Sikhism Res, J, 21 (1)*, p 15.
<http://iuscanada.com/journal/archives/2019/j2101p15.pdf>.

REFERENCES

1. (2019) Kartarpur corridor access mode undecided: Centre - Matter to be discussed with Pakistan, says Puri The Tribune (Chandigarh). <https://www.tribuneindia.com/news/punjab/kartarpur-corridor-access-mode-undecided-centre/715830.html>
2. Criticism of Sikhism Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Criticism_of_Sikhism
3. SINGH, B. (1883) Faridkot Wala Teeka. https://searchgurbani.com/faridkot_wala_teeka
4. CHAHAL, D. S., THIND, K. S, DHAILWAL, A.S., AND SCHELL, J (2015) Nanak: The Guru - The Founder of Sikhism (Laval, Quebec, Canada, Institute for Understanding Sikhism).
http://www.iuscanada.com/books/2015/ebook_Nanak_The%20Guru_The_Founder_of_Sikhism.pdf
5. AGGS (1983) Aad Guru Granth Sahib (Amritsar, Punjab, India, Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee). (M = Mahla, i.e., succession number of the Sikh Gurus to the House of Nanak, M is replaced with the name of Bhagat/ Bhatt for their Bani, p = Page of the AGGS).
6. LAL, H., MICHAUD, EK ONKAAR KAUR KHALSA (2018) IS GURU NANAK'S PARKASH DAY DIFFERENT FROM GURU NANAK'S BIRTH DAY? YES, IT IS, The Sikh Bulletin (11 and 12), p 22.
7. SINGH, K. (2018) IS GURU NANAK'S PARKASH DAY DIFFERENT FROM GURU NANAK'S BIRTH DAY? NO, IT ISN'T, The Sikh Bulletin, 20 (11-12), p 27.
8. LAL, H., MICHAUD, EK ONG KAAR KHALSA (2018) Is Guru Nanak's Parkash Day Different from Guru Nanak's Birth Day? Yes, It Is. <https://seekingwisdomblog.wordpress.com/2018/11/20/is-guru-nanaks-parkash-day-different-from-guru-nanaks-birth-day-yes-it-is/>
9. GURDAS, B. Bhai Gurdas Vaars. <https://www.searchgurbani.com/bhai-gurdas-vaaran/vaar/1/pauri/27/line/1>
10. LAL, H. A. A., ROSHAN (2019) Guru Nanak's religious Pluralism and Sri Guru Granth Sahib (New Delhi, Guru Nanak Foundation).
11. BOWKER, J. (2000). The Concise Oxford Dictionary of World Religions (UK, Oxford University Press).
<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780192800947.001.0001/acref-9780192800947-miscMatter-3>
12. NOOR, H. S. (2004) Connecting the Dots in Sikh History (Chandigarh, Institute of Sikh Studies).
13. DAWE, D. G. (1997) Nanak, Guru (Sri Guru Nanak Dev), in: Singh, H. (Ed.). The Encyclopaedia of Sikhism (Patiala, Punjabi University).
14. SINGH, J. (???) Bhai Gurdas Vaaran http://searchgurbani.com/bhai_gurdas_vaaran/vaar/3/pauri/15.
15. SGPC Guru Nanak Sahib <http://sgpc.net/gurus/gurunanak.asp>.
16. SINGH, U. (1954 (1995)) Sacha Guru (Punjabi) (Amritsar, Singh Brothers).
17. THIND, K. S. Sri Granth. <http://www.srigranth.org/servlet/gurbani.gurbani?S=y>
18. CHAHAL, D. S. (2008) Nanakian Philosophy Basics for Humanity (Laval, QC, Canada, Institute for Understanding Sikhism).
19. CUNNINGHAM, J. D. ((1849) 1981) A History of the Punjab (New Delhi, S. Chand & Company Ltd.).
20. SINGH, K. (1997 (Reprint)) Katik kae Vaisakh (Punjabi (Ludhiana, Lahore Bookshop).
21. CHAHAL, D. S. (2000) Commencing Verse of the Aad Guru Granth Sahib, *Understanding Sikhism Res. J.*, 2 (1), p 8.
<http://iuscanada.com/journal/archives/2000/j0201p08.pdf>.
22. CHAHAL, D. S. (2002) A Unique Concept of God in Nanakian Philosophy, *Understanding Sikhism Res. J.*, 4 (2), p 5.
23. CHAHAL, D. S. (2003) JAP: The Essence of Nanakian Philosophy (Laval, Quebec, Canada Institute for Understanding Sikhism, Distributors: Singh Brothers, Amritsar).
24. CHAHAL, D. S. (2005) Oankaar or Omkaar: The Misunderstood Word - Annotation by Guru Nanak, *Understanding Sikhism Res. J.*, 7 (2), p 17.
25. CHAHAL, D. S. (2018 (Revised Version)) JAP: The Essence of Nanakian Philosophy (a scientific and Logical Interpretation) <http://iuscanada.com/books/2018/JAP-2018-%20Final-filtered.html>
26. CHAHAL, D. S. (2018) Cosmology according to Guru Nanak I, *The Sikh Review* 65 (12), p 16.
27. CHAHAL, D. S. (2019) Cosmology According to Guru Nanak II, *The Sikh Review*, 66 (2), p 10.
28. SINGH, K. (1981) Mahan Kosh (Patiala, India, Bhasha Vibagh Punjab).
29. CHAHAL, D. S. (2015) Sabd (ਸਬਦ): The Guru of Nanak, *Understanding Sikhism Res. J. Vol. 17, No. (1)*, p 37.
<http://www.iuscanada.com/journal/archives/2015/j1701p37.pdf>.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਸਾਹਿਬ" ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ "ਦੇਵ"

(ਡਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ)

ਕੁਝ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ "ਦੇਵ" ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ "ਦੇਵ" ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ "ਦੇਵ" ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਣ ਦੀ ਰੀਤ ਕੁਝ ਕੁ ਦੁਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਰਤ ਸੀ ਜਾਂ ਅਨਜਾਣਤਾ-ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਨ। ਪਰ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਰੀਤ ਅਜਿਹੀ ਚੱਲੀ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਂਗ 'ਦੇਵ' ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੜਦਾ ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਇਕ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਪਿਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ, ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ), ਪਰ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ) ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਇਸ ਕਰ ਕੇ 'ਦੇਵ' ਲਾ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦੋ-ਦੋ ਲਫ਼ਜ਼ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਹਾਸੇ-ਗੀਣੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੱਤ (ਜਾਂ ਪੰਜ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਲਫ਼ਜ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਜੇ ਅਸਲ ਨਾਂ ਹੈ, ਉਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਨਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਿਆ ਕਿਉਂ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਦੇਵ' ਜਾਂ 'ਦੇਉ' ਲਫ਼ਜ਼ ਘਟੇ-ਘਟ 28 ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ 'ਨਾਨਕ ਦੇਉ' ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 1409 ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ 'ਜਪੁਉ ਜਿਨ ਅਰਜਨੁ ਦੇਵ ਗੁਰੁ...' ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਦੇਵ' ਲਫ਼ਜ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਬੇ-ਮਾਅਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕੁ ਹਾਰ ਵਾਰੀ "ਨਾਨਕ", ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਵਾਰੀ ਨਾਨਕੁ ਅਤੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ "ਨਾਨਕਿ" ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ 'ਦੇਉ' ਲਫ਼ਜ਼ (ਦੇਵ ਨਹੀਂ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਰਫ਼ 4-5 ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ (ਸਫ਼ਾ 150, 430, 1102, 1305) ਤੇ ਸਫ਼ਾ 1358 'ਤੇ 'ਨਾਨਕ ਗੁਰਦੇਵ' ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਓ, ਇਸ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਵਿਚਾਰੀਏ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਥਾਂ 'ਨਾਨਕ ਰਾਮ' ਤੇ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ 'ਨਾਨਕ ਚੰਦ' ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ:

ਸਿਖਾ ਸੰਤ ਨਾਮੁ ਭਜੁ, ਨਾਨਕ, ਰਾਮ ਰੰਗਿ, ਆਤਮ ਸਿਉ ਰੰਉ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1387)

ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ 'ਰਾਮ' ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫ਼ਿਕਰਾ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਕਾਮਾ' ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਆਤਮ ਸਿਉ ਰੰਉ" ਵੱਖਰਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਭੇਲਾ ਬੰਦਾ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਨਕ ਰਾਮ' ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ, ਜਗਤ ਭਯੋ ਆਨੰਦੁ, ਤਾਰਨਿ ਮਨੁਖੁ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1399)

ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੇਸਮਝ ਸ਼ਖ਼ਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਚੰਦ' ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਥੇ 'ਚੰਦ' ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਨ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨੇੜੇ 'ਦੇਵ' ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ:

ਦੀਖਿਆ ਆਖਿ ਬੁਝਾਇਆ, ਸਿਫਤੀ ਸਚਿ ਸਮੇਉ ॥

ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ, ਜਿਨ ਗੁਰੁ, ਨਾਨਕ, ਦੇਉ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 150)

ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਗੁਰਦੇਵ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। (ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ)।” ਇਹ ਮਾਅਨੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, “ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸੂਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। (ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ)।” ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਮਾਅਨਿਆਂ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ‘ਦੇਉ’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ‘ਦੇਉ’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ‘ਦੇਵ’ ਆਖਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੇ ਵਸੈ ਇਤੁ ਘਰਿ ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਸੇਵ ॥ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੀ, ਨਾਨਕ, ਦੇਵ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 430)

ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ (ਐਸੇ ਹਿਰਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਕਦੇ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲੀ ਨਗਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ‘ਦੇਵ’ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ।

ਬੋਹਿਥੁ, ਨਾਨਕ, ਦੇਉ ਗੁਰੂ, ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਚੜਾਏ ਤਿਸੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਣਾ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1102)

ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਹੇ ਨਾਨਕ! ਗੁਰਦੇਉ (ਗੁਰਾਨੀ) ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਹਰੀ ਨੇ ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭਉ-ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦੇਉ ‘ਗੁਰਦੇਉ’ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛੇਤਰ।

ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ॥ ਮਿਲੁ, ਨਾਨਕ, ਦੇਵ ਜਗਤਗੁਰ ਕੇਰੈ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1304)

ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰਦੇਵ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਹੈ, (ਮੈਨੂੰ) ਨਾਨਕ ਨੂੰ, ਮਿਲਾ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਵੀ ‘ਦੇਵ’ ‘ਗੁਰਦੇਵ’ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ।

ਇੰਝ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਵ ਵਾਲੀ ਤੁਕ:

ਜਪੁਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜਨ, ਦੇਵ ਗੁਰੂ, ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1409)

ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੇਵ ਅਰਜਨ (ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗਰਭ-ਜੁਨ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ (ਦੇ ਡਰ) ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਥੇ ਵੀ ‘ਦੇਵ’ ‘ਗੁਰਦੇਵ’ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਕੁ ਹੋਰ ਜਗਰ ‘ਤੇ ‘ਦੇਵ’ ਜਾਂ ‘ਦੇਉ’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਫ਼ੇ ਹਨ: 108, 155, 405, 469, 479, 522, 694, 795-96, 871, 943, 1129, 1142, 1149, 1172, 1173, 1180, 1183, 1192, 1338, 1353, 1389 ਵਗੈਰਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ‘ਤੇ ‘ਦੇਵ ਅਤੇ ‘ਦੇਉ’ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਜਾਂ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ:

ਗੁਰੂ ਜੈਸਾ ਨਾ ਹੀ ਕੇ ਦੇਵ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਿਕ ਭਾਗੁ ਸੁ ਲਾਗਾ ਸੇਵ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1142)

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਿਛੁ ਚਾਖੁ ਨ ਜੇਹੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਦੈਤ ਦੇਉ ਨ ਪੇਹੈ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1149)

ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 1180)

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਮਿਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ॥

ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸੇਵ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 405)

ਮਹਿਮਾ ਕਰੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਦੇਵ ॥

ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 522)

ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁੰਨ ਕਾ ਜਾਣੈ ਭੇਉ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 943)

ਇਹ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ‘ਦੇਵ’ ਜਾਂ ‘ਦੇਉ’ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਵਤਾ, ਗੁਰਦੇਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਸੱਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ' 'ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੈਯੈ' ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ, "ਦੇਵ" ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਲੀ ਇਸ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੱਖ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਇਹ ਹਨ:

1. ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ
2. ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ
3. ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ
4. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ
5. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਰਦਾਸ ਅਜ ਕਲੁ ਆਮ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ 'ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ:

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਏ ॥ ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰ ਦਾਸ ਰਾਮ ਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ ॥ ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਸਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥....

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ (ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਹਨ) ਨੇ ਵੀ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਰਾਇ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਤਿਨ ਬੇਦੀਯਨ ਕੀ ਕੁਲ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਨਾਨਕ ਰਾਇ ॥ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਥੇ 'ਰਾਇ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਰੂਹਾਨੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਨਕ ਰਾਇ' ਹੈ।

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਹਨ: ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ (ਸੱਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ), ਵਾਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ), ਕੜਖੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਸਵੇਂ ਕੇ (ਸੈਣ ਸਿੰਘ), ਪਉੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਆਂ (ਮੀਰ ਮੁਸ਼ਕੀ ਤੇ ਛਬੀਲਾ), ਜੁਧ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ (ਅਣੀ ਰਾਇ), ਵਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ ਕੀ (ਅਗਿਆਤ), ਵਾਰ ਭੇੜੇ ਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸ (ਅਗਿਆਤ), ਵਾਰ ਭੰਗਾਣੀ ਕੀ (ਅਗਿਆਤ), ਜੁੱਧ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ (ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ), ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ (ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਤ), ਵਾਰ ਸਰਬ ਲੋਹ ਕੀ (ਅਗਿਆਤ), ਅਤੇ ਵਾਰ ਕਲਿਆਨ ਕੀ (ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਚੰਦ)।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਲਫਜ਼ 'ਦੇਉ' ਆਇਆ ਹੈ। ਵਾਰ 3 (ਪਉੜੀ 2, ਪਉੜੀ 12), ਵਾਰ 13 (ਪਉੜੀ 25), ਵਾਰ 15 (ਪਉੜੀ 2), ਵਾਰ 24 (ਪਉੜੀ 1), ਵਾਰ 24 (ਪਉੜੀ 25), ਵਾਰ 28 (ਪਉੜੀ 11), ਵਾਰ 38 (ਪਉੜੀ 20), ਵਗੈਰਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ 8 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ 'ਦੇਉ' ਜਾਂ 'ਦੇਵ' ਲਫਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਦੇਉ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਪਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ (ਵਾਰ 13, ਪਉੜੀ 25; ਵਾਰ 15, ਪਉੜੀ 2; ਵਾਰ 24 ਪਉੜੀ 25; ਵਾਰ 38, ਪਉੜੀ 20)। ਵਾਰ 28 ਦੀ ਪਉੜੀ 11 ਵਿਚ 'ਦੇਵ' ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਵਾਰ 24 ਪਉੜੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਚ 'ਦੇਉ ਜਪਾਇਆ' ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਵਾਇਆ। ਵਾਰ 3 ਪਉੜੀ, 12 ਵਿਚ 'ਦੇਉ ਗੁਰਾਂ ਗਰ' ਵਿਚ ਦੇਉ ਗੁਰ ਦਾ ਪਿਛੇਤਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਾਅਨਾ 'ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੇਵ' ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵਾਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ (ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ) ਵਿਚ ਪਉੜੀ 23 ਤੋਂ ਪਉੜੀ 45 ਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੀਵਨੀ, 45 ਤੋਂ 48 ਪਉੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 26 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਤੇ 'ਪਾਂਡਾ ਵਹੀਆਂ' ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਦੇਵ' ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਸੈਨਾਪਤੀ, ਕੋਇਰ ਸਿੰਘ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ, ਸੂਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕੱਸ਼ਿਸ਼, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਸੁਖਬਾਸੀ ਰਾਮ ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਅਠਾਰਵੀਂ ਤੇ ਉੱਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਤਵਾਰੀਖ ਲਿਖੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ) ਹੀ ਲਿਖਿਆ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ "ਦੇਵ" ਲਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਗ਼ਲਤੀ ਐਨੀ ਕਬੂਲ ਹੋਈ ਕਿ ਭੇਲੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ। ਉੱਥੇ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਸਿਫ਼ਤ' ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਮੱਖੀ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਆਖ ਦੇਣਗੇ: "ਛੱਡੋ ਪਰਾਂ!" "ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ?" "ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ", ਵਗੈਰਾ... ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ!!!

ਉੱਥੇ ਤਾਂ 'ਤੁਕ ਤਤਕਰਾ' ਵਿਚ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ: ਨਾਨਕ ਨੀਚ, ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ, ਨਾਨਕ ਸਾਇਰ, ਨਾਨਕ ਸੋਹਣ, ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ, ਨਾਨਕ ਸੰਤ, ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ, ਨਾਨਕ ਸਾਧ, ਨਾਨਕ ਸੇਵਕ, ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ, ਨਾਨਕ ਗੁਰ, ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ, ਨਾਨਕ ਜੋਗੀ, ਨਾਨਕ ਜਾਚਕ, ਨਾਨਕ ਜਾਨ, ਨਾਨਕ ਦਾਸ, ਨਾਨਕ ਦਾਸਨ, ਨਾਨਕ ਦਾਤਾ, ਨਾਨਕ ਦੀਨ, ਨਾਨਕ ਭਗਤ, ਨਾਨਕ ਰਾਜ, ਨਾਨਕ ਰਾਮ, ਨਾਨਕ ਲਾਲ, ਨਾਨਕ ਵਿਚਾਰਾ, ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ, ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਵਗੈਰਾ। ਭਲਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪਿਛੇਤਰ ਵੀ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ!

ਦਰ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਜੋ ਖੁਦ ਇਕ ਨਿਰਮਲਾ ਸੀ)।

ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਦੇਵ ਦੋਵੇਂ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਇੰਝ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਲਾਉਣ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵੀ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

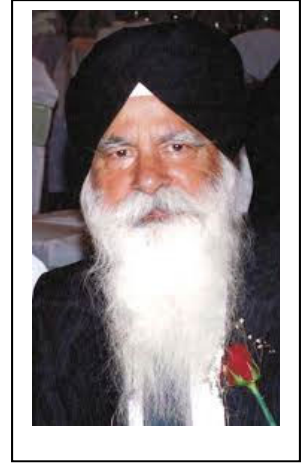
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਬੀਮਾਰੀ 1972 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। 1969 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ' ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। 1972 ਵਿਚ (ਅ)ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ (ਜਾਂ ਅੱਧਪੜ੍ਹ) ਬੰਦਾ ਸੀ। ਅਚਾਣਕ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਦੇਵ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ' ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਇਹੀ ਕੀਤਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਵ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ। (ਉਸ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੇ ਤਾਂ ਰੂਪੜ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ 'ਰੋ ਪੜ' ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਰੂਪਨਗਰ' ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਮਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਯਭਲੀਆਂ ਨਾਲ ਇੰਝ ਹੀ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਵਿਗੜਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ)।

ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਯਭਲੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ' ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇੰਝ ਹੀ 2004 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਅੱਧਪੜ੍ਹ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਵਿਗੜ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ' ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:

**ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ, ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ ॥
ਆਪ ਮੁਸੈ ਮਤਿ ਹੋਛੀਐ, ਕਿਉ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣੈ ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ 767)**

WHO ARE THE SIKHS?

Hardev Singh Shergill

editor@sikhbulletin.com

A Sikh is a believer in and a follower of Guru Nanak's teachings.

Guru Nanak (1469-1539) was born in what is now Pakistan Punjab. There were two dominant religions in India at that time, Hinduism and Islam. He was born in a Hindu family but his lifelong companion was a Muslim, Mardana, as were many of his other followers. The Guru wrote hymns and sang to the music of Mardana's Rabab, a folk stringed instrument of that time. He was well versed in both Hindu and Muslim scriptures and in his writings he commented on both. To spread his message of oneness of God, the Creator, and oneness of humanity, he traveled to Muslim places of worship as far west as Mecca in Saudi Arabia and Hindu and Buddhist places of worship to the borders of Tibet in the North, Burma in the East, and Ceylon in the South.

Guru Nanak rejected centuries old ritualistic and discriminatory practices that had crept into the Indian society and ushered in a new movement of universal brotherhood, regardless of one's birth in a particular caste or religion. By doing so he gravely hurt the feelings of not only his family but also the entire high caste Hindu society and the Muslim administration, the establishments of the day.

Sikhism is unique among the world's religions because it is unlike any of them, except certain principles of ethics and moral norms which are common to all religions as well as the atheists. Like the three Semitic religions of, 'The Torah', 'The Holy Bible' and 'The Holy Quran' the Sikhs believe in their scripture, Guru Granth Sahib. But the similarity ends right there. There are three fundamental differences:

1. The [Sikh](#) religion differs as regards the authenticity of its [Scriptures](#) from all other major world religions. None of their founders have left a line of their own composition and we only know what they taught through tradition or second-hand information put in writing long after they were gone and obviously influenced by the writers' interpretations. The entire text of Guru Granth Sahib is poetry, set to Indian musical notes, and every word and verse can be attributed to Guru Nanak, five of his successor Gurus and 29 others, among them fifteen Hindu and Muslim Saints. These were godly men belonging to whole range of social and religious backgrounds, including those dubbed untouchables by the society.

In the Sikh Scripture, Guru Granth Sahib, the core concepts are Guru Nanak's but they are supported, elaborated and reinforced by all these other writers of diverse backgrounds, religions and regions of India. This makes Guru Granth Sahib a truly universal scripture. The following verse from Guru Granth Sahib on the subject of **Creation and Oneness of Humanity** is by one of those Saints. His name is Bhagat **Kabir**, whose pedigree is unknown but as an orphan he was brought up by a family of **Muslim weavers**:

***First, Allah created the Light; then, by His Creative Power, He made all mortal beings.
From the One Light, the entire universe welled up. So who is good, and who is bad? ||1||***

O people, O Siblings of Destiny do not wander deluded by doubt. The Creation is in the Creator, and the Creator is in the Creation, totally pervading and permeating all places. ||1||Pause||

The clay is the same, but the Fashioner has fashioned it in various ways. There is nothing wrong with the pot of clay – there is nothing wrong with the Potter. ||2||

The One True Lord abides in all; by His making, everything is made. Whoever realizes the Hukam of His Command, knows the One Lord. He alone is said to be the Lord's slave. ||3||

The Lord Allah is Unseen; He cannot be seen. The Guru has blessed me. Says Kabeer, my anxiety and fear have been taken away; I see the Immaculate Lord pervading everywhere. ||4||3|| [SGGS 1349]

2. Sikhism is a philosophy which has validity for all cultures and religions. Sikh Scriptures speak to a person of every religion or no religion. Anyone who agrees with and practices the teachings of Guru Granth Sahib is a Sikh, regardless of the faith of his/her birth. This makes the Sikhs welcome people of all faiths as brothers. However, if there is a conflict between the teachings of the Guru Granth Sahib and of the other faith, the Sikh will only follow his Guru.

3. The Sikh concept of God is also unique. Most world religions believe in one God, but which one? God of Jews favours only his chosen people who are still waiting for their Messiah; Christian God would save only those who believe in his son Jesus Christ, the Messiah who has already come, and the Muslim God has the last word because Mohammed is the last Messiah and there shall be no more. President Bush has a different God than Osama-bin-Laden.

Guru Nanak's God is the God of the entire humanity. In a Sikh place of worship (called a Gurudwara - Guru's door), people of all races, colours, sexes, religions and nationalities are welcomed as equals without any question about their faith. No effort is made here at proselytization. Another unique feature of Sikhism is the 'Langar', (food prepared in the community kitchen by volunteers and served to all those who enter the Guru's door). Everybody is invited to it without any distinction of caste, creed, colour or nationality

Guru Nanak's God is the God of entire creation, "God is ONE. His name is in Existance. He is the creator. He is fearless and not inimical. He is without death and without birth. He is self-existent. Humans can attune to him through Guru's grace. God existed in the beginning; He existed when time started running its course; He exists even now and He shall exist forever and ever". Guru Granth Sahib page 1.

Sikhism is a modern, scientific, and practical religious way of life. It abhors asceticism and advocates an active life of a married house-holder in a classless and casteless society. It commands its followers to:

1. Earn their living by doing honest and productive work;
2. Share the fruit of their honest labour with the needy and those unable to help themselves; and
3. Remember the One Creator at all times.

When the Pope had **Galileo (1564-1642)** jailed for advocacy of **Copernicus' (1473-1543)** theory, that earth revolves around the sun, condemned by the Roman Catholic Church as heretical, **Guru Nanak (1469-1539)** was postulating views on the origin of the Universe that will make scientists proud. He stated unambiguously that there were countless Earths, Moons and Suns. He called the natural laws that govern their motions in space His 'hukam' (Cosmic Law). Cosmos is the manifest form of God and *hukam* (Cosmic Law) is the invisible form that pervades the cosmos.

Long before **Darwin's (1809-1882)** theory of origin of species, **Guru Nanak** had declared that life began in water and evolved through many life forms. Later it spread in the water, over and under the land and in the air. Human beings are the ultimate life form. Death is a loss of consciousness. When a person dies he/she does not go to heaven or hell, because heaven and hell exist only in our imagination. It is we who make a heaven or hell of our lives, here on this earth, during our life time. Upon death, the spark, we call soul, merges with the cosmic Consciousness and our physical body turns to dust of which it is made.

Although **Guru Nanak** was born into a Hindu household he shares not even the concept of God with Hinduism. At a very young age he refused to wear the janeu (Hindu sacred thread worn by high caste males); discarded the caste system (a religiously sanctioned discrimination still entrenched in the 21st century democratic India); preached against idol worship; recognized the dignity and equality of every human being; asserted the equality of men and women; condemned the Hindu practice of *Sati* (live immolation of a widow on her husband's funeral pyre); instructed the women to discard veil; allowed widow and widower remarriage; rejected the then prevalent concepts of *karma*, after life salvation, *tapasya*, heaven and hell (after death), incarnation, transmigration, 84 lakh juni (8,400,000 life forms) *yatra* to holy places, fasting, multiple gods and goddesses. He preached '**sarbat da bhala**' (**good of everybody**) which is unique only to Sikhism. **His was a faith of Universal Humanism and is a faith for this Scientific Age.**

Sikhism places emphasis on individual human dignity and intellect. It has nothing like the Ten Commandments or the Sharia Law. Instead the Guru simply says do not commit an act that you will later regret and do not eat or drink that is unhealthy for your body and mind. Simple as that! **Guru Nanak** rejected the concepts of virgin birth, resurrection, specific times or directions for prayer. Starving the body for a day time (as fast) and then gorging it at night fall was abhorrent to him. Pilgrimage for spiritual gain and feeding the Brahman to sustain deceased relatives has no value in Sikhism

In Sikhism, no one place is holier than the other because all places are created by God and God permeates everywhere. The place where you live is just as holy as Hardwar, Banaras, Mecca, Medina, Jerusalem and Salt Lake City. No one time or day is more auspicious than another. Only the time spent in honest productive work and prayers is considered blessed.

Women constitute one half of humanity but no religion accords women the status that **Guru Nanak** demands for women:

From woman, man is born; within woman, man is conceived; to woman he is engaged and married. Woman becomes his friend; through woman, the future generations come. When his woman dies, he seeks another woman; to woman he is bound. So why call her bad? From her, kings are born. From woman, woman is born; without woman, there would be no one at all. O Nanak, only the True Lord is without a woman. That mouth which praises the Lord continually is blessed and beautiful. O Nanak, those faces shall be radiant in the Court of the True Lord. || 2 ||Guru Granth Sahib page 473.

Sikhism explicitly states: - "**Truth is higher than everything, but higher still is truthful living**" because **that is union with God**'. (**Guru Granth Sahib page 62**)

Note: This article appeared as the Editorial in the January-February 2011 Issue of The Sikh Bulletin.

ਕੀ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਟੀਚਾ? ਪੀਰੀ ਜਾਂ ਮੀਰੀ?

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

terahukum@gmail.com

ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਸੱਜਣਾ ਅੰਦਰ, ਇਕ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਇੰਨ੍ਹ-ਬਿੰਨ੍ਹ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਚਲਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਲੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਿਰੋਲਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ। ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਜੇਕੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸਗੋਂ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ, ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਨੇਕ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ ਜੋ ਨਿਕਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭਲਾ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਕੌਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗਲਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਟੀਚਾ ਮਿੱਥਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਸੀਂ 'ਪੀਰੀ' ਅਤੇ 'ਮੀਰੀ' ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝੀਏ।

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਇਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਫਰਕ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਮੀਕਰਨ ਸਮਝ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਟੀਚਾ ਵੀ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਵੀ ਸਾਫ ਦਿਖਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।

'ਮੀਰੀ' ਇਕ ਅਰਬੀ ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 'ਆਮੀਰ' ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸਲਾਮਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਮੀਰ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੀਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ।

'ਪੀਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ 'ਪੀਰ' ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪੀਰ ਉਸ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਓਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ। ਇਸ ਲਈ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ/ਰੂਹਾਨੀਅਤ/ SPIRITUALITY. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਉਸਦਾ ਮਕਸਦ, ਉਸਦੇ ਨਿਯਮ, ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਸਬੰਧੀ ਤਮਾਮ ਸਵਾਲ ਪੀਰੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਪੀਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ/ਕਰਤੇ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੀਰੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਭਾਵ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਖੋਜੇ, ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਅਤੇ ਥੋਪੇ ਗਏ।

ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਧਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਮੂਲ ਟੀਚਾ ਮੀਰੀ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਪੀਰੀ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਕਸਦ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖੋਂ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਪੀਰੀ, ਭਾਵ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਖੌਟਾ ਲਗਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਰ ਕੀਮਤ ਉਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਲਿਪਟੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਜ਼ਰੀਆ ਅਪਨਾਉਣਾ, ਉਕਤ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਪਰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਪੱਖੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਉੱਜੜੀ ਹੋਈ ਹਵੇਲੀ ਅਤੇ ਵੀਰਾਨ ਪਏ ਖੂਹ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਜਿਹੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਧਰਮ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਹੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਮੀਰਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਆਪਣਾ ਕੇ ਇਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ ਪਰ ਆਖਰ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਅਹਿੰਸਾ ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੀਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੁੰ-ਮਾਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਸਿੱਖੀ ਦੀ, ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਕ ਨਾਯਾਬ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਮ ਖੋਜ ਹੈ ਜੋ ਮਿਥਿਹਾਸ, ਡਰ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪੀਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ-ਕਾਲੇ ਦੇ ਫਰਕ ਜਿੰਨੀ ਵੱਖਰੀ ਵੀ। ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਲਈ ਨਾਨਕ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਤਰਕ ਅਧਾਰਿਤ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਰਹਿਤ, ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਤੇ ਨਵੇਕਲਾ ਨਕਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਬੇ-ਇੰਤਹਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹਰ ਅੱਖੇ ਮੋੜ ਉਤੇ ਰਾਹ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਅਗਾਹ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਰਸਤਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਚਲ ਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹਾਂ- **ਨਾਨਕ ਗਇਆ ਜਾਪੈ ਜਾਇ ॥- 7**

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ ਜਾਂ ਇਹ ਰਾਹ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ ਤਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ, ਪਰ ਰਾਹ ਤੋਂ ਨਾ ਡੋਲਣ ਦਾ ਸਿਦਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਅੰਦਰ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਫਰੇਲੀਏ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਈ ਹਰ ਵਾਜਿਬ ਹੀਲਾ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਗੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਿਰਥੀ ਚੰਦ ਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਜੁਲਮ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ/ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਮੀਰੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਬੇ-ਮਤਲਬ ਖੂਨ ਵਹਾਉਣਾ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਦੀਨ ਮਨਵਾਉਣਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਗਰੀਬ /ਮਜ਼ਲੂਮ ਨੂੰ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਐਨੀ ਕੁ ਰਾਜਸੀ/ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਾਕਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਭਟਕਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ 'ਨਿਰਭਉ' ਅਤੇ 'ਨਿਰਵੈਰ' ਦੇ ਗੁਣ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਰੀ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਇਸੇ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪੀਰੀ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬੜਾ ਬਾਰੀਕ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪੀਰੀ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤੇ

1. ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ-ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਕਦਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੰਡਾਂ (ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ, ਕਰਮ ਖੰਡ, ਸੱਚ ਖੰਡ) ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਤਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇੱਕ ਸਚਿਆਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪੀਰੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ ਹੈ। ਪੀਰੀ ਭਾਵ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਟੀਚਾ, ਸਰ ਕਰਨਾ ਹੀ, ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਹੈ।
3. ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪੀਰੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰਤਾ ਮੀਰੀ ਉੱਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਤਾ/ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖ ਮਾਹਿਰ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਅੱਗੂਆਂ ਦੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਡਿੱਗਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
4. ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਦੋ-ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅਪਣਾਏ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰਾਹ (ਪੀਰੀ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
5. ਇਸ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਆਪਣੇ ਚਰਮ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਹਾਵੀ ਨੇ, ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪੀਰੀ ਦੇ ਰਾਹ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੀਰੀ ਦੀ ਰਾਹ ਉਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇ, ਸਿੱਖ ਚਲ ਸਕਣ, ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਉੱਪਰ ਜੁਲਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੈ।
6. ਕੋਈ ਮੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੀਰੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੀਰੀ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

7. ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਟੀਚਾ ਮੀਰੀ ਵਾਲਾ ਮਿੱਥ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਪਰੋਂ ਗੁਮਾਨ ਇਹ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ।

8. ਮੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੂਲ, ਮਕਸਦ, ਹੀਲੇ, ਨਾਨਕ ਦੀ ਦੱਸੀ ਪੀਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੀ ਹੋਣ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ, ਉਹ ਮੀਰੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਰਾਲੇ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

9. ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪੀਰੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਮੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੇ-ਇਜ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

10. ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਖੁਬਸੂਰਤੀ ਉਸਦੀ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਪੀਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਰਾਲਾ ਮੈਂ ਪੀਰੀ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮੀਰੀ ਲਈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪੀਰੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ:

1. ਸਿੱਖੀ ਅੱਜ ਜਿਸ ਮੇੜ ਉਤੇ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਰਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਨਾਤਨੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੱਤ ਦਾ ਰੰਗ ਨਾ ਚੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਅਰਥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

2. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲਈ-ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣਾ-ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਅਸਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

3. ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬਾਰੀਕ ਨੁਕਤੇ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾ/ਸੁਣਨਾ, ਜੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਵੇ।

4. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸੰਗੀਤ/ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਵਿਤਾ/ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਜੇ ਮੁਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥਾਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ ਸਗੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪੀ ਸਬਦਿ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਅਨਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

5. ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਮ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਵੀ।

6. ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਗਿਆਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਦਿਆਂ-ਚਲਦਿਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਆਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। **(ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ ॥-304)**

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਨਣ ਤੱਕ ਦਾ ਹਰ ਉਪਰਾਲਾ ਪੀਰੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਹੇਠ ਹੀ ਆਵੇਗਾ।

ਮੀਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ:

1. ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ/ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।

2. ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰੀ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ।

3. ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਵਕੀਲ, ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਮਾਹਰ ਬਣਨਾ, ਭਵਿੱਖ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਨਿਆਂ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਸਿਆਸਤ, ਪੁਲਿਸ, ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ।
4. ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰਿਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਦਲਾਵਾਂ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।
5. ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪੱਖੋਂ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੰਪੰਨ ਬਣਾਉਣਾ।
6. ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪਾਇਦਾਨ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਗਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ।
7. ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਣ-ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ।
8. ਸਿੱਖੀ ਉੱਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ, ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਜਵਾਬ ਲਈ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਗਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਣਾ।
9. ਗੁਰਦਵਾਰੇ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਰਗੀਆਂ ਅਹਿਮ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਪਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਿਤਵਿਆ ਸੀ।

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਕੰਮ ਜੋ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਿਆਂ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਪੀਰੀ ਦੀ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮੀਰੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਹੈ।

ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪੀਰੀ ਵੀ ਨਿਆਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਵੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਰੀ ਦੇ ਜੋ ਮਾਡਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਕੂੜ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੀ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਰੀ, ਬੇ-ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਬਹਾਕੇ, ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਮਾਰਕੇ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਕੇ, ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੱਦਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੀਰੀ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪੀਰੀ ਨੂੰ ਹਰਗਿਜ਼ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਨਿਆਰੀ ਪੀਰੀ ਉਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਮੀਰੀ ਦੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਬਾਰੀਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਮੀਰੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਵਿਚੋਂ ਫ਼ੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਤੇ ਖੇਟੇ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਮੀਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੀਰੀ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਣ ਕਰੇਗਾ ਹੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਲਵਾਂਗੇ।

ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਜਾਣਾ ॥ - 918

(ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ/ਰਸਤਾ ਭਾਵੇਂ ਬੇਹੱਦ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਅਸਰਦਾਰ।)

The Role of the *Masands* in Sikh History

Rishpal Singh Sidhu

Library and information services professional (retired)

rishpal.sidhu@gmail.com

From the time of Guru Nanak, the Sikh community or *panth* grew steadily in numbers. Its followers were primarily attracted to join because of the Gurus precepts and doctrines which, inter alia, included melodious singing of divine hymns, and discussions of social evils such as untouchability, the caste system, meaningless ritual practices, and the low status of women long before the women's suffrage movement made its appearance in the Western world in 1848.

The increase in numbers and geographical spread of its followers across the Indian subcontinent and beyond served as the impetus for the establishment of the *masand* system as agents or intermediaries of the Gurus both, in terms of further propagation of the Sikh faith and as a means for *sangats* to keep in touch with the Gurus themselves.

This article is an attempt to examine the evolutionary history and development of the *masand* system, assess its contribution to the economic development of the Sikh community during the time of the Gurus, and explore the factors that ultimately led to its abolition by the tenth Guru, Guru Gobind Singh.

Origins and Establishment of the *Masand* System

Guru Amar Das was in his early seventies when he became the third Guru of the Sikhs in 1552 by which time the Sikh *sangats* (derived from the Sanskrit word *sangh*, meaning brotherhood, company, fellowship, and association) were already growing steadily and beginning to be geographically pervasive. To cater for the needs these *sangats*, he established 22 *manjis* (literal meaning, a stringed wooden cot or seat, also interpreted as a missionary area/district). It was customary for the Gurus to receive visitors while sitting on their *manjis* and addressing their audience/congregations) or parishes/ecclesiastical districts covering different parts of India from Dacca to Kabul and appointed agents "who were fully conversant with the doctrines of the faith, to organize worship and the collection of offerings for the *golak* (community chest).

Guru Amar Das had copies made of the hymns of Gurus Nanak and Angad and added to them his own compositions. Since this anthology was in Punjabi, it gained enormous popularity among the masses, who did not understand either the Sanskrit texts of the Hindus or the Arabic of the Muslims." ¹ Each of these *manjis* was placed under the charge of pious and devoted Gursikh *sangatias* or *manjidars* "who, besides preaching Guru Nanak's word, looked after the *sangats* within their jurisdiction and transmitted the disciples offerings to Goindwal. Guru Amar Das designated the opening days of the months of Baisakh and Magh for the Sikhs to forgather at Goindwal. The *manjidars* deputized for the Guru when he could not be present at these ceremonies. Guru Amar Das also laid down rules for the simple ceremonies and rites for birth, marriage and death. In this way, the Sikh faith began developing the signs of a well-marked social group²." Guru Amar Das shared Guru Nanak's belief on the equal status of women, and this is reflected in the fact that three of the *manjis* were administered by women.

McLeod (1997) avers that "Guru Amar Das is traditionally credited with having established the *manji* system of supervision, and the later *masand* (Hindi and Punjabi corruption of Persian *masnad-i-ala*, meaning lofty throne, couch, title of courtiers) system is believed to have developed from this prototype. The function of the *manjis* seems to have been exclusively to preach the message of naam Simran³." However, some doubt remains

as to exactly when and which Guru established the *masand* system, with some accounts listing Guru Amar Das⁴, others listing Guru Ram Das⁵, and still others listing Guru Arjan.⁶ A plausible explanation for this doubt (as cited in Gandhi, 2007) suggests “concrete evidence in the *Panth Parkash* whose author calls *masand* ‘*Ramdasia*’. Nowhere in the contemporary record has the word *masand* been used during the period of Guru Ram Das. It came into use during the Guruship of Guru Arjan Dev and perhaps this was the reason that led certain scholars to conclude that the *masand* system originated under Guru Arjan Dev⁷.”

It is also believed that the *dharamsalas* (rest houses for travelers, devoted to religious or charitable purposes) were the forerunners of these *manjis* where congregations could meet together in fellowship to recite the Gurus hymns and teachings of moral and human values. There is common agreement that the initial role of the *masands* was to spread Guru Nanak’s teachings, provide spiritual guidance and support to the *sangats*, and transmit collected offerings to the Gurus. The offerings were used for *langar* (the community kitchen), and after meeting the local expenses of the *manjis*, the surplus was passed on to the Guru’s *golak* (the community chest) at Goindwal.

Guru Ram Das succeeded Guru Amar Das and served as the fourth Guru of the Sikhs from 1574 until his death in 1581. Mandair (2013) credits Guru Ram Das for extending the *manji* system of his predecessor with the *masand* institution which played an important role in the further growth and development of Sikhism in successive decades before in-fighting, factionalism, and corruption started to taint this institution. He is specially remembered for clerical appointments and donation collections to theologically and economically support the Sikh movement.⁸ These *masands* were also called *Ramdasia*s after the name of the Guru whom they represented⁹.

The *masands* were not expected to use or depend on the offerings they received to support their own subsistence. During the tenure of Guru Ram Das, offerings collected and received by the *masands* were used for the *langar* (community kitchen) and other charitable causes. Guru Arjan Dev initiated work on the excavation of the *sarovar* at Darbar Sahib.

Evolving Roles and Development of the *Masand* System

Guru Arjan

All ten Sikh Gurus were *Khatri*s belonging to the *Bedi*, *Trehan*, *Bhalla* and *Sodhi* subcastes. Most of the *masands* were *Jats*, while a few were *Brahmans* and *Khatri*s. The *masands* recruited from the *Khatri* class were mostly merchants and traders involved in trans-regional trade during the Mughal empire. The *masands* were not paid any salaries but were permitted to use one-third of the regular offerings in kind or cash received from the Sikhs for meeting local district expenses, with the rest being given to the Guru’s community chest on Maghi, Baisakhi, and other special days. The Guru bestowed the *masands* with *siropas* (from Persian *sar-o-pa*, head and foot, an honorary dress, garment, scarf, or length of cloth bestowed on someone as a mark of honor).

Guru Arjan acceded to Guruship in 1581 and formally introduced the practice of *daswandh* (Punjabi ਦਸਵੰਧ, literally meaning "a tenth part" in reference to the act of donating ten percent of one's earnings) as a contribution to the Guru’s construction and welfare projects (*Guru di golak*). This was not dissimilar to the Muslim practice of *zakat* and Guru Arjan converted voluntary offerings into compulsory contributions. More importantly (as cited in Pashaura Singh, 2006) “he reorganized the *masand* system for collecting tithes and other offerings from loyal Sikhs living in such distant places as Bukhara, Kabul, Lahore, Sirhind, Thanerar, Delhi, Agra, Banaras, Allahbad, Patna, and Bengal which were all situated on the trade route connecting central Asia with eastern India. Apart from Central Punjab, there were Sikh congregations established in Rajasthan, Malwa, Gujrat, Gwalior, Ujjain, and Burhampur. There were Sikhs living in coastal towns in the south and in Kashmir in the north¹⁰.” He gave the *masands* greater authority and with varied religious and social functions.

List of Manjis: Adapted from: https://www.sikhiwiki.org/index.php/Manji_System

No.	Name	Area	Assigned region
1	Bhai Allah Yaar	Delhi	Delhi
2	Bhai Beni		
3	Bhai Bua		
4	Bhai Darbari		Majitha
5	Bhai Gangu Shah		Simaur, Himachal
6	Bhai Handal		Jandiala Guru area
7	Bhai Kedari		
8	Bhai Kheda		
9	Bhai Lalu		
10	Bhai Mahesha	Sultanpur	Sultanpur Area
11	Bhai Mai Das		Tarn Taran, Amritsar area
12	Bhai Manak Chand		
13	Bhai Matho & Bibi Murari		Chunian, Kasur area
14	Bhai Paro		
15	Bhai Phera	Mirpur (J&K)	J & K Area
16	Bhai Raja Ram		
17	Bhai Rang Das	Gharooan (near Kharar)	Ropar District
18	Bhai Rang Shah		Jalandhar, Nawanshahr area
19	Bhai Sadharan		
20	Bhai Sawan Mall		
21	Bhai Sukhan		
22	Bibi Sachan Sach		

Owing to the active involvement of the *masands*, large numbers of the *Jat* peasantry and rural population were attracted to and joined the Sikh community. In discussing the missionary work of the *masands*, Pashaura Singh (2006) makes specific mention of a *masand* named Kaliaana who was sent by Guru Arjan to “hill country, present day Himachal Pradesh to spread the message of the Guru, and to raise funds and bring down timber for construction projects at Amritsar¹¹.” Mohsin Fani (as cited in Daljeet Singh, 1994) “records that the fifth Guru erected lofty buildings, kept horses, and even elephants, and maintained retainers¹².” Gupta (as cited in Daljeet Singh, 1994) wrote that in every respect Guru Arjan had created a ‘state within a state’¹³.”

In the construction of the Darbar Sahib’s foundation, Guru Arjan’s instructions were that only kiln-dried bricks were to be used for this work. “Some *masands* who had charge of the bricks resolved to cheat the Guru and scamp the work. They smeared sun-dried bricks with plaster and laid them. The Guru heard of their dishonesty and ordered them to desist. They disobeyed his orders three times. He then dismissed them¹⁴.” The building of the Golden Temple was completed under the leadership of Guru Arjan, and Pashaura Singh (2006) contends that “the economic prosperity of the Sikh Panth was largely responsible for the completion of the building program at Ramdaspur¹⁵.”

Guru Hargobind

Guru Hargobind became the sixth Guru of the Sikhs following his father Guru Arjan’s execution by the Mughal emperor Jahangir in 1606. Guru Arjan had earlier warned his son to be prepared to defend himself and be fully armed on acceding to the Guruship. The shift from pacifism to militarization as a defense against Mughal oppression was also reflected in the Guru wearing two swords symbolizing the dual concepts of *miri piri* (temporal power and spiritual authority). The *masand* system under Guru Hargobind was well administered with proper

records maintained and checked. Under his stewardship, the *masands* were instructed to maintain a disciplined life and given additional roles of recruiting and training Sikhs in the art of warfare and for supplying warriors to the Guru. They were also instructed to bring offerings of arms and horses and to encourage Sikh traders to travel widely to neighboring countries and distant places, especially in Central Asia for trade in defensive weapons and well-bred horses. These traders often visited the Guru with their offerings and to seek his blessings for both, their property and safety¹⁶.

Guru Hargobind himself travelled widely and expanded his missionary work. During his stay in Kiratpur, the number of disciples and followers increased considerably, causing the Guru to set up more community centers and train more *masands*. Some of these responsibilities fell upon Bhai Buddha and Bhai Gurdas, and following their death, were taken up by Guru Hargobind's son Gurditta. The *masands* diligently performed their duties of preaching at various centers throughout India and P. P. Singh (2006) asserts that "they were the treasure houses of the Gurus for money and materials and were regular in their offerings. The office of the *masands* had become hereditary¹⁷."

Gurus Har Rai, Har Krishan, and Tegh Bahadur

Guru Har Rai was the grandson of Guru Hargobind and became the seventh Guru of the Sikhs on the death of his grandfather in 1644. In the early years of his accession as the seventh Guru, Guru Har Rai lived a fairly secluded life in a small village in Himachal Pradesh. The hostility of the disappointed claimants to Guruship, and the general disintegration of the *masand* organization impacted upon the advancement of the (Sikh) community. Guru Har Rai thus undertook tours of the centers and reorganized the missions. During his tenure of Guruship, some notable landed families of the Punjab became Sikhs¹⁸."

During the tenure of the seventh, eighth, ninth, and tenth Gurus the Darbar Sahib was in the hands of the *masands* who looked after and were in control of the place. These *masands*, together with other impostors and priests saw the monies to be made by priestly craft and are alleged to have mismanaged the temple.

Scholars including Teja Singh, Ganda Singh and Sewa Dass have posited that Baba Makhan Shah, a trader by profession, was also a *masand* for the Kathiawaad area and involved in preaching Sikhism in West Punjab and abroad. He was a busy trader who travelled frequently on business and while there are no written records that support this contention, it is well known that he was responsible for punishing Dhir Mall (grandson of Guru Hargobind) and a *masand* by the name of Shihan who fired a shot at Guru Tegh Bahadur, fortunately missing him. Because he was passed over for appointment as the seventh Guru in favour of this younger brother Har Rai, Dhir Mall set himself up as Guru at Kartarpur and appointed his own *masands* or ministers, to collect tithes.

Besides travelling and visiting *sangats* in Eastern India including Bihar and Assam, Guru Tegh Bahadur left the village of Bakala to visit Amritsar to find the *masands* barring his entry to Darbar Sahib. The *masands* had clearly grown powerful enough to deny the Guru entry to this holy place.

Guru Gobind Singh

Gobind Rai as he was known before he became the tenth Guru of the Sikhs in 1675 had a personal experience of the dishonesty of a *masand* named Bulaki who collected Sikh offerings from *sangats* in Dhaka. While anxiously awaiting his father Guru Tegh Bahadur's summons to come to Anandpur, he requested Bulaki to make a *palki* embellished with gold and ivory that he could take with him on his journey. On examining the finished product, he discovered that "what the *masands* represented to be gold work only contained one part of gold to nine of copper¹⁹." On a separate occasion, Bulaki, accompanied by his sons Chaia and Maia came to visit the Guru and presented a piece of Dhaka muslin as an offering. A similar offering for the Guru's mother Mata Gujri was

purportedly retained by Maia and Chaia and not gifted to her²⁰." The Guru also received a complaint from the widow of Ram Rai (eldest son of the seventh Guru, Guru Har Rai) that he was captured by some *masands* killed²¹."

McLeod infers that "the growing independence and corruption of several of the *masands* was a cause of increasing concern...the situation had been bad enough in the time of his father Guru Tegh Bahadur, with the *masands* in control of much of the Majha and the gates of Amritsar closed against the Guru. Now, it was considerably worse with practically the whole of the Majha territory and most of Doaba under these rival authorities²²." Owing to their geographical spread and distance from where the Gurus were based, the *masands* effectively controlled their respective *sangats* relations with the Gurus and could choose for these relations to be severed. The *masands* had grown increasingly corrupt dictatorial and grasping power as opportunity offered, some were keeping what offerings they had collected in the Guru's name, while others arrogated sanctity to themselves, and some others tried to "create schisms in the fledgling Sikh community which could have weakened it from within²³." In some instances, these corruptions included misrepresentation of the Gurus doctrines. Some *masands* even aspired to Guruship. Yet others "engaged in money lending and trading on the offerings they extorted from the poor peasants²⁴." This is not to say that all the *masands* were dishonest. The Guru knew *masand* Pheru to be "without guile, acquitted him, and with his own hands invested him with a robe of honour²⁵."

Belief in the spiritual tutelage of the Gurus was an intrinsic part of Guru Nanak's teachings and during his time at Anandpur, Guru Gobind Singh reflected on "the disunity and decadence that had come into the movement launched by Nanak. He was able to put his finger on the two causes which had contributed to this state of affairs, namely the wrangling over the succession to Guruship and the *masands*²⁶." Guru Gobind Singh was not unaware that abolishing the *masands* would have an effect on offerings for the Guru's coffers. In preference to deciding to reform the *masands* he instead chose to abolish and excommunicate all the *masands*. The examples of Prithi Chand, Dhir Mal, Mehrban, and Ram Rai, each of whom had disputed the succession (to Guruship) during their times and their positions as rival Gurus, were no doubt a deciding factor in Guru Gobind Singh's mind²⁷."

Guru Gobind Singh "summoned all the *masands* to appear with their Sikh constituents before him at Anandpur at the Baisakhi festival²⁸." Several primary sources have mentioned different dates of this historical event, yet the most acceptable date is Baisakhi day of March 20, 1699.²⁹ "He was now thoroughly satisfied that the *masands* had arrived at a pass where they did not believe in any Guru and that their insolence must be checked. He therefore decided that, as the human Guruship must end with himself, so must his Sikhs be freed from the tyranny of the *masands*³⁰." The Granth Sahib would henceforth serve as the spiritual Guru and the elected representatives of the community (*panth*) would serve as the as the secular Guru³¹. Besides abolishing the *masand* system he also established the Khalsa (ਖ਼ਾਲਸਾ, derived from the Arabic or Persian word "Khalisa" which means "to be pure, to be clear, to be free from."). Chandra Sain Sainapati, commonly referred to as Sainapati was one of 52 court poets of Guru Gobind Singh and gave a contemporary account of this particular Baisakhi day in 1699 on the creation of the Khalsa and the renunciation of the *masands* in the following words (English translation by Kulwant Singh). His piece is titled *Founding of the Khalsa Panth (Baisakhi B.S. 1752)*.

Dohra:

*"Guru Gobind Singh at Anandpur Sahib,
Did deliver his sermons now and then.
By endless mountains was it surrounded,
On a Satluj bank was this auspicious place situated. ||1||117||*

*After the passage of the month of Chettra,
There was held a huge congregation here.*

*On the auspicious occasion of Baisakhi,
Did the revered Guru Gobind Singh reflect. ||2||118||*

*As the people arrived from distant towns and cities,
All of them gathered here in Guru's congregation.
The divine Guru being the creator and doer,
Did appear before the congregation in his benevolence. ||3||119||*

*Guru Gobind Singh in his cheerful benevolence,
Did shower his benevolence on the congregation.
As the Divine Guru revealed the creation of Khalsa Panth,
He eliminated all the (earlier) entanglements. ||4||120||*

*As the whole congregation assembled here,
One the bank of the sacred river Satluj.
Many joined the Khalsa Panth after listening to Guru's words,
While many others felt restless and worried. ||5||121||*

*Renounce the Masands and meditate upon one God,
With these words of wisdom did the Guru address the congregation.
Thereupon, the devout followers united with the Divine Guru,
As a fish feels at home being within the water. ||6||122||"*

Source: Sainapati. *Sri Gursobha*. English translation of the 1711 original manuscript by Kulwant Singh, Chandigarh, Institute of Sikh Studies, 2014, p. 59.

Guru Gobind Singh issued four *hukamnamas* (compound of two words: *hukam*, meaning command or order and *namah*, meaning statement. Also refers to a hymn from the Guru Granth Sahib given as an order to Sikhs by one of the Gurus), namely *Hukamnamas* Nos. 46, 48, 49 & 50. Madanjit Kaur (2007) asserts that "two *hukamnamas* bear direct direct testimony for rejecting the *masands*. *Hukamnama* No. 46 issued in 1699 A.D. and *Hukamnama* No. 50 issued in 1700 A.D. mention the term *masand*. *Hukamnama* No. 48 and *Hukamnama* No. 49 only directs the *sangat* not to give any offering to anybody else (*hor kise nu nahi dena*)³²."

Summation

Owing to the dispersed spread of the *Panth* it would have been difficult for the Gurus to frequently travel and personally meet with *sangats* in distant places. The establishment of the *masand* system contributed significantly towards the organization and dissemination of the Sikh faith during the times of the Gurus. It was left to the *masands* to initiate new followers, serve as a link between them and the Gurus, and also deal with the secular problems of the local *sangats*. Gandhi (2007) contends that "their role in expanding the Sikh mission in different parts of the country at its earlier stages of history is commendable³³." McLeod (1997) concurs "that the *masand* system presumably did its job reasonably well in the first few decades of its existence³⁴." As the *panth* grew in size and numbers, some of the *masands* grew lax and lazy, usurped authority unto themselves, grew increasingly independent, evinced signs of corruption in terms of keeping offerings collected on the Gurus behalf, and some even had aspirations to Guruship.

More than 320 years have passed since Guru Gobind Singh abolished the *masand* system. Yet today, countless self-styled *mahants*, *sants*, *babas*, and *masands* still exist in some form or other, many of then occupying

gurdwaras and *deras* (camps or cantonments) in India and overseas. They prey on the frailties and weaknesses of their followers and acquire wealth through spurious and deceptive plans to build schools, community centers, and new *gurdwaras* – many of which never see the light of day. Some engage in *manmat* and rituals, presumably preaching from Gurbani and garnishing the misrepresentations of Gurbani messages with their own songs and *sakhies*, while still others have also been involved in nefarious activities.

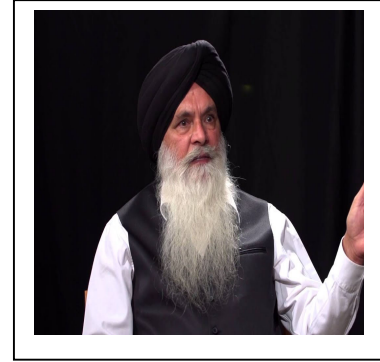
If the truth be told, these modern day self-styled *mahants* and *pakhandi sant babas* are of our own creation. They would cease to exist if we chose not to entertain and pander to them. It behooves us, individually and collectively with the joint efforts of Sikh national organizations in India and overseas, *gurdwara* management committees, and the Shiromani *Gurdwara Parbandhak Committee* (SGPC) to call them out. The *Guru Granth Sahib* is our ultimate guide and spiritual *Guru*.

Notes

1. K. Singh. *A history of the Sikhs, Vol 1: 1469-1839*. New Delhi, Oxford University Press, 1999, p.53.
2. H. Singh. *The heritage of the Sikhs*, 2d. rev. ed. New Delhi, Manohar, 1984, pp. 32-33.
3. H. McLeod. *Sikhism*. London, Penguin, 1997, p.23.
4. C.E. Farhadian. *Introducing world religions; A Christian engagement*. Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2015, p. 342.
5. S. Mittal & G. Thursby. *Religions of South Asia: An introduction*. Routledge, 2006, pp. 244–245.
6. S. S. Gandhi. *History of Sikh Gurus Retold: 1469-1606 C.E.* New Delhi, Atlantic Publishers & Distributors (P) Ltd., 2007, p. 321.
7. *Ibid.*, p.322
8. A. S. Mandair. *Sikhism: A guide for the perplexed*. London, Bloomsbury Publishing, 2013, pp 38-40.
9. S. S. Gandhi. *History of Sikh Gurus Retold: 1469-1606 C.E.* New Delhi, Atlantic Publishers & Distributors (P) Ltd., 2007, p. 331.
10. P. Singh. *Life and work of Guru Arjan; History, memory, and biography in the Sikh tradition*. New Delhi, Oxford University Press, 2006, p. 74.
11. *Ibid.*, p. 90.
12. D. Singh. *Essentials of Sikhism, 2d ed.* Amritsar, Singh Brothers, 1994, p.133.
13. *Ibid.*, p. 133.
14. M.A. Macauliffe. *The Sikh religion; Its Gurus, sacred writings and authors, vol III*. Amritsar, Satvic Media Pvt. Ltd, (1909, reprint January 2009), p. 10.
15. P. Singh. *Life and work of Guru Arjan; History, memory, and biography in the Sikh tradition*. New Delhi, Oxford University Press, 2006, p. 109.
16. P.P. Singh. *The history of Sikh Gurus*. New Delhi, Lotus Press, 2006, pp. 81-83.
17. *Ibid.*, p. 96.
18. K. Singh. *A history of the Sikhs, Vol 1: 1469-1839*. New Delhi, Oxford University Press, 1999, pp. 67-68.
19. M.A. Macauliffe. *The Sikh religion; Its Gurus, sacred writings and authors, vol IV*. Amritsar, Satvic Media Pvt. Ltd, (1909, reprint January 2009), p. 364.
20. *Ibid.*, pp. 105-106.
21. R.C. Dogra & U. Dogra. *The Sikh world; An encyclopaedic survey of Sikh religion and culture*. New Delhi. UBS Publishers, 2003, p. 359.
22. H. McLeod. *Sikhism*. London, Penguin, 1997, pp. 50-51.
23. P. Singh. *The Sikhs*. New Delhi, Rupa & Co., 2002, p. 55.
24. K. Singh. *A history of the Sikhs, Vol 1: 1469-1839*. New Delhi, Oxford University Press, 1999, p. 82.
25. M.A. Macauliffe. *The Sikh religion; Its Gurus, sacred writings and authors, vol V*. Amritsar, Satvic Media Pvt. Ltd, (1909, reprint January 2009), p. 87.
26. K. Singh. *A history of the Sikhs, Vol 1: 1469-1839*. New Delhi, Oxford University Press, 1999, p. 81.
27. *Ibid.*, p. 81.
28. M.A. Macauliffe. *The Sikh religion; Its Gurus, sacred writings and authors, vol V*. Amritsar, Satvic Media Pvt. Ltd, (1909, reprint January 2009), pp. 84-85.
29. Sainapati. *Sri Gurbobha*. English translation of the 1711 original manuscript by Kulwant Singh, Chandigarh, Institute of Sikh Studies, 2014, p. 59.
30. M.A. Macauliffe. *The Sikh religion; Its Gurus, sacred writings and authors, vol V*. Amritsar, Satvic Media Pvt. Ltd, (1909, reprint January 2009), pp. 84-85.
31. K. Singh. *A history of the Sikhs, Vol 1: 1469-1839*. New Delhi, Oxford University Press, 1999, p. 81.
32. M. Kaur. *Guru Gobind Singh: Historical and ideological perspective*. Chandigarh, Unistar Books, 2007, p. 252.
33. S. S. Gandhi. *History of Sikh Gurus Retold: 1469-1606 C.E.* New Delhi, Atlantic Publishers & Distributors (P) Ltd., 2007, p. 322.
34. H. McLeod. *Sikhism*. London, Penguin, 1997, p.27.

ਮਰੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ
brar_jiwanwala@hotmail.com
 # 647 966 3132, 810 449 1079.

28-29 ਸਤੰਬਰ 2019 ਜਾਣੀ ਕੇ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਫਤੇ ਓਨਟੈਰੀਓ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ, ਡਿਕਸੀ ਰੋਡ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮਿਸੀਸਾਉਗਾ ਵਿਖੇ, ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਓਰਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮੂਪਤ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾ ਕਾਂਨਫ੍ਰੰਸ ਅਜੇਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਬੁਲਾਰੇ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਪਰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨੇੜਿਓਂ ਉਠ ਕੇ ਵੀ ਸਰੋਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸੁਭਾ 10 ਵਜੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ ਪਰ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਤਕ, ਜ਼ਿਮਹਾਲ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਿਲਕੁੱਲ ਖਾਲੀ ਸੀ।

ਪੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਜਿਸਨੇ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਟੈਲੀਕਾਸਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਨੁਕਰੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕੈਮਰੇ ਫਿਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਕੈਮਰਾ ਮੈਨ ਦੀ ਟੀਮ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਾਉਂਡ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 60-70 ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਸਨ ਬਾਕੀ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿਚ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2 ਵਜੇ ਤਕ 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕਣ ਲਈ ਚੱਕੜੇ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਛੱਕ ਕੇ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨ ਤੇ ਜੁੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰਕੀ ਕੇ ਜ਼ਿਮਹਾਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸੁਣ ਲਈਏ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਉਦਮ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰੈਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮੂਪਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸੁਚਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਪਾਰਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਆਏ ਦੇਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਕ 50-55 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ ਵੀਰ ਜੀ ਕੀ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਉਸ ਔਰਤ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ 'ਵੰਡ' ਲਫਜ਼ ਦੀ ਪਕੜ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਭਾਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਫਟਾ ਫੱਟ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭੈਣ ਜੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਪੰਜ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦੀ ਹੈ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵਾਪਰੀ ਤੇ ਉਹ ਨੂੰਹ-ਸੱਸ ਦਬਾ ਦੱਬ ਚੱਲਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ।

ਮੈਂ ਜ਼ਿਮਹਾਲ ਵਿਚੋਂ 12.15 ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ 12.30 ਤੇ ਮੈਂ 'ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਰਦਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵੈਨਕੂਵਰ ਨੂੰ ਫੁੰਨ ਮਿਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੂੰਹ-ਸੱਸ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜਾ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਚੱਲਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ।

ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਬੁਲਾਰੇ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਲਾਈਡਜ਼ ਸ਼ੋ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪਰਚਾ ਪੜਿਆ। ਜਿਵੇਂ:

ਹੁਣਿ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਮਿਹਰਵਾਣ ਦਾ ॥ ਪੈ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣਦਾ ॥ ਸਭ ਸੁਖਾਲੀ ਵੁਠੀਆ ਇਹੁ ਹੋਆ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜੁ ਜੀਉ ॥੧੩॥
 ਪੰਨਾ 74 ॥

ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਵਿਚੋਂ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ:

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥ ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ
॥੨੦॥ {ਪੰਨਾ 1412}

ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਕਤਾ ਦਾ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਪਰਚਾ ਦਰੁਸਤ ਸੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦੇ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਜਿਵੇਂ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁੰਜੀ ਦੱਸਣਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ 48ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ: ਪੰਜਿ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜਿ ਪੀਰ ਛਠਮੁ ਪੀਰੁ ਬੈਠਾ ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ। ਅਰਜਨੁ ਕਾਇਆ ਪਲਟਿ ਕੈ ਮੂਰਤਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ 40 ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 16 ਇਤਲਾਹਾਂ ਹੋਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕੇ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੈਦਪੁਰ ਜਾਂ ਐਮਨਾਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਮੇਲ, ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਹਿਣਾ, ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਚੱਕੀਆਂ ਦਾ ਆਪੇ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੱਤ ਮੁੱਠਾਂ ਭੰਗ ਦੀਆਂ ਬਦਲੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਸੱਤ ਪੀਹੜੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਬਖਸ਼ਣਾ ਇਹ ਸੱਭ ਕੁਝ-ਕਬਾੜ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰ ਤੇ ਸਰਾਪ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਲੋਕ ਰਾਹੀਂ ਭੰਗ ਬਾਰੇ ਕੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ ॥ ਕਰ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥ ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਨੀਤਾ ਨੀਤ
॥੧॥ ਪੰਨਾ 721 ॥

ਤੇਰਾ ਡਰ ਅਦਬ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਭੰਗ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ (ਇਸ ਭੰਗ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ) ਗੁੱਥੀ ਹੈ। (ਤੇਰੇ ਡਰ-ਅਦਬ ਦੀ ਭੰਗ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਨਸ਼ਏ ਤੇ ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਖੈਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ) ਪਿਆਲਾ ਹਨ, (ਮੇਰੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤੇਰੇ) ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਭੁੱਖ (ਲੱਗੀ ਹੋਈ) ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਮੈਂ (ਤੇਰੇ) ਦਰ ਤੇ ਸਦਾ (ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਹੀ) ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।੧।

ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰਾਂ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਟਿਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਕੇ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬ ਕੁਰਾਹੇ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਮੋਢੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੋ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ 'ਸਿੱਖਾਂ' ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਯੋਧੇ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ 114-115 ਫਾਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 82 ਸਿੱਖ ਸਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ। ਰਾਹੀਂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਲਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਸਿਮੀਲੇਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਓਟੈਰੀਓ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਡਾ. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਓਰਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਆਏ ਅਤੇ ਬੜੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਣਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਦੂ ਭੂਸ਼ਨ ਬੈਨਰਜੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ "ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਹਰੀਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਲਾਲਾ ਦੌਲਤ ਰਾਇ, ਜੋ ਆਰੀਆਸਮਾਜੀ ਹੈ, ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅਪਮਾਨ ਜਨਕ ਟਿਪਣੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪੋਲ ਖੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੜਕਨਾਮੇ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ, " ਸੂਰਜ ਦੀ ਅੱਖ" ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਇਕ ਗਰੁਪ ਨੇ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕੁਝ-ਕਬਾੜ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਰੋਤਾ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੇ ਦਿਨ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇ ਇਹ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਕਵਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਬੰਨ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜਰੂਰ ਜਾਓ। ਜੇਕਰ ਆਪਾਂ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮਰੇ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਮਰੇ।

Note to Contributors

The Sikh Bulletin invites articles on matters relating to *Sikhi*. The Editorial Board is principally appreciative of essays that adopt critical approaches towards Sikh matters and issues. Articles devoted towards exploring the messages of Gurbani as contained within the Aad Guru Granth Sahib (AGGS) are particularly welcome.

Manuscripts must be in English or Gurmukhi and must begin with a title page that includes the names, e-mail addresses, and affiliations of all authors. References must be properly cited. All Gurbani verses must be accompanied by a transliteration and mention the page where it is to be found in the AGGS. Authors are encouraged to venture into providing translations of Gurbani verses that break from the mould of vedantic, yogic and literal slants prevalent in orthodox *teekas* and translations.

Manuscripts need to be submitted online to editor@sikhbulletin.com and must be in Microsoft Word (.doc). The preferred font for English characters is Calibri. Gurbani and Gurmukhi characters must be in Unicode.

The maximum length for each article in a regular issue is 5,000 words. Lengthier articles considered worthy of SB readership would be broken up into multiple parts for publishing in consecutive issues. *Editor.*

Note to Readers

The Sikh Bulletin is published in electronic format and is being sent to readers whose e-mail addresses are in our distribution list. Please feel free to forward this issue to your contacts. Alternatively, you may provide us the e-mail addresses of friends and family who would like to receive The Sikh Bulletin regularly.

The Sikh Bulletin (including past issues) may be accessed at www.sikhbulletin.com. More recent issues can also be accessed at www.sikhivicharforum.org.

The views expressed by authors are their own. Please send feedback at editor@sikhbulletin.com

Thank you for your continued support of The Sikh Bulletin. *Editor.*